

Václav Koenig:

Stalinův „boj na dvě fronty“.

I.

Na XV. sjezdu komunistické strany sovětského Svazu vyhrál Stalin velký boj nad Trockým, Kameněvem a Zinověvem — nad nejnebezpečnější opozicí, která stála v cestě závratné kariéře tohoto muže, jenž z generálního sekretariátu bolševické strany učinil si piedestal, na němž se postavil do výše rovné posici Lenina. Poraziv v dlouholetém tvrdošijném vytrvalém boji populární kdysi vůdce, utvrdil se v moci uznaného vůdce. To bylo vítězství nad opozicí zleva. V prostředí revoluce a starých pojmů převrácených vzhůru nohama je ovšem těžko vyznat se přesně, co je napravo a co je nalevo od skutečného středu, ale levými byli trockisté potud, že chtěli radikálnější politiku na vesnici, která měla dodat zdroje příjmů pro rychlejší budování průmyslu, důležitého nejen s hlediska hospodářských zájmů státu, ale také s hlediska marxismu. Když porazil na hlavu trockisty jejich dekapitováním, začal Stalin provádět do velké míry to, co hlavně požadovali trockisté: radikální industrialisaci země. Tak vznikla pětiletka, kterou Stalin probíjaval zase v dlouhém boji proti praktikům i teoretikům, vyslovujícím o ní pochyby vlastně až v druhé půli roku, kdy se skutečně začala provádět. Když mohl se pochlubit zakrátko po definitivním přijetí pětiletého plánu úspěšným vyplněním a nadvyplněním industrialisačního úkolu prvního roku, zasadil loni na podzim rozhodující ránu opozici zprava, reprezentované kdysi autoritativním teoretikem komunistickým Bucharinem a předsedou rady lidových komisářů, formálním nástupcem Leninovým v tomto úřadu sovětského ministrpresidenta Rykovem, kteří reprezentovali směr pochybující o realnosti pětiletky a hledali východisko v postupném „vrůstání“ nekomunistických živlů, především ovšem sedláků a dále drobných obchodníků do socialismu. Nato byla zahájena zesíleným tempem tak zvaná kolektivisace venkova a „likvidace kulaků jako třídy“.

Nedávno konaný XVI. sjezd komunistické strany byl jakýmsi doslovem k této politice dvouapůlletého vývoje. Trockisté se na něm už vůbec nemohli objevit. Ani pravičácká opozice nemohla se odvážít na něm vystoupit s cílevědomou obranou. Dovedné aranžmá přinutilo ji ke kajícím prohlášením, která v některých případech — jako bylo popletené kličkování sesazeného předsedy moskevské organizace Uglanova — bylo velmi ubohé a trapné, v některých, jako bylo prohlášení rovněž sesazeného bývalého předsedy odborové ústředny sovětské Tomského a ještě více prohlášení Rykova, byla sice bezvýhradná, ale přece sebevědomější. Bucharin zůstal stranou — byl nemocen. Sjezd schválil v politické resoluci Stalinovu „generální linii“, rozvedenou jinými referenty do podrobných thesů, a přisvědčil mu, že strana musí pevně a rozhodně hájit tuto linii v „boji na dvě fronty“ proti úchylným zprava i zleva a prohlásil příslušnost k „pravé opozici“, uznané za „hlavní

nebezpečí“, za neslučitelnou s členstvím strany. Po listopadové porážce pravičáků bylo by dosti nepochopitelné, že se s takovou vervou útočí na tyto poražené, roztříštěné politiky, kteří ani zdaleka neměli takový kapitál popularity, jakého mohl užívat Trockij, a ještě méně bylo by po všem tom, jak se o těchto lidech na sjezdu mluvilo, srozumitelné, proč se k nim Stalin a sjezd zachovali mírněji než k Trockému, když jsou „hlavním nebezpečím“, kdybychom nevěděli, že celá akce nesměřovala ani tak proti samotným těmto osobám, ale proti něčemu jinému: proti anonymnímu nebezpečí, které se na jaře stalo skutečně hrozivým. Rozrostla se totiž anonymní, latentní opozice proti Stalinovi v řadách drobných pracovníků komunistických a sovětských, kterou se sice podařilo udržet v patřičných mezích, která zčásti umlkla sama, zčásti byla umlčena, ale která se dosud neusadila. Opozici tu tvoří nespokojenost, jež vyvřela z toho, že na konci roku loňského a na začátku roku letošního se nasadilo prudké tempo kolektivisace, které bylo vlastně novou revolucí v Rusku, ale pak pojednou bylo zastaveno, zmírněno, uhlazeno. Vzniklá z toho nejistota, hledání vinníka, dojem ukvapenosti, divoké skoky v praxi sovětské politiky na vesnici vzbudily značnou roztrpčenost v řadách těch, kdo všechno to prováděli s více méně dobrým svědomím jako politiku strany a všechny nepříjemnosti odnášeli na svých bedrech. Nezdá se, že by Stalinovo hladké a bravurní vítězství, vlastně oslava vítězství na XVI. sjezdu znamenaly vítězství i v tom směru. Nespokojenost byla příliš živelná, než aby naráz vprchala. Spíše se utajila a skryla v hloubce širokých řad komunistické strany.

Sjezdové absolutorium Stalinovi a prohlášení neslučitelnosti souhlasu s „úchylnými“ se členstvím strany dávají možnost neprodlené likvidace každého vnějšího projevu nespokojenosti, na druhé straně pak byla pozornost strany obrácena na pravičáky a oficiální směr tím také dával najevo, že jarní změny v politice na vesnici neznamenají, že strana zahýbá vpravo.

Největší politickou i hospodářskou otázkou sovětského Ruska nyní je Stalinova politika na vesnici. Máme-li porozumět všemu, co se děje nyní v sovětském Rusku, musíme věnovat pozornost především jí.

II.

Nástup sovětské politiky na ruskou vesnici začal loni na podzim a dosáhl největšího vzepětí na přechodu z loňského do letošního roku ve formě tak pronikavé, že bylo zřejmo, že otázka kolektivisace venkova stává se těžištěm boje sovětského režimu o definitivní vítězství. V „Přítomnosti“ bylo zahájení tohoto nástupu osvětleno na začátku roku jednak mými články „Boj sovětů o vesnici“ (čísla 5., 6. a 7.), jednak obsáhle a informovanou studií Šromovou „Zatěžkávací zkouška sovětské revoluce“ (čísla 8., 9. a 10.). Mé články obsáhly údobí asi do konce ledna letošního roku, studie Šromova mohla se dotknout ještě posledního údobí největšího vzepětí sovětské ofensivy na ruské vesnici, kdy byla vyhlášena radikální opatření při „likvidaci kulaků jako třídy“, jež se rovnala expropriaci větších sedláků

a vyhnání celých ohromných mas selského obyvatelstva na silnici nebo do krajů ležících ladem.

Avšak již v době, kdy vycházely Šromovy články, začaly se na sovětské frontě na vesnici projevovat jakési přesuny, které na začátku března letošního roku vedly k zastavení ofensivy. Příčina toho nebyla v tom, že by ofensiva byla narazila na nedobytné posice. Kolektivisující armáda hnala se vpřed s elánem, proti kterému nemohl venkov postavit rovnocennou zbraň. Ofensiva se musila zastavit spíše z toho důvodu, že další přesunování boje dopředu a další útočení bylo by sovětskou armádou vedlo do kraje zpustošeného bojem, kde by nebylo ani dosti proviantu, ani dosti pevné půdy pod nohama: sověty mohly se na ruském venkově octnout v postavení Napoleona ve spálené Moskvě nebo v postavení roztažené ruské fronty bez dovozu potravin a munice při překotném nástupu proti Krakovu.

Na začátku února kolchozů stále přibývalo jako hub po dešti. Komunistický nápor na vesnici pokračoval a prováděla se kolektivisace šmahem. Noviny ještě byly plny vítězných zpráv z bojiště: V tom a v tom rayonu je 80 procent hospodářství cele zkolektivisováno, v tomto 90, v onom dokonce i 100 procent. Sovětské noviny v úvodnicích rozředovaly těmito číslicemi Stalinovo heslo o „roce velikého přelomu“. Vedle vítězných relací byly však znepokojivé zprávy: připravuje se jarní osev a je třeba shromážditi předepsaná množství osevního zrní v předepsané lhůtě — ale dosud je ho shromážděna jen nepatrná část. Lhůta se prodlužuje jednou, po druhé. Výsledky stále zůstávají za vytčeným úkolem. A tu pojednou nastává ve vítězných relacích přestávka. Na třetí stránce sovětských novin, kde se vedou všelijaké kampaně a bije se do závad sovětského života, začínají se objevovat nejprve ojedinele, pak hromadně zprávy o tom, jakými prostředky se prováděla kolektivisace a jaké to má následky na náladu sovětské vesnice. V době, kdy jsem psal do „Prítomnosti“ své články o boji sovětů na vesnici, mohl jsem uvést jen několik dokladů o tom, že kolektivisace na vesnici provádí se z velké části nedobrovolně, proti vůli obyvatelstva, a to ještě musil jsem užívat některých nepřímých důkazů. O měsíc později byl bych mohl sestavit celé živé panorama násilností, jež se páchaly na ruském venkově. Byly to příklady skutečně pádné, jež jsme čtli po celé týdny v sovětských novinách. Lidé se zavírali do vězení, hrozilo se jim Sibiří, vyvlastněním, které se mnohde skutečně provádělo, při čemž leckde sami „kolektivisátoři“ dělili se o majetek a vůbec užívalo se všemožných triků a nátlaků, aby sedláci byli donuceni ke vstupu do kolchozů. Rozhodující místa nemohla o tom věděti, ale zakročila teprve tehdy, když se ukázalo, že vesnici lze sice vehnati do kolchozu a přimět ji, aby zaorala meze, že však bude-li se takto vítězit a sovětská moc se pože ne o překot vpřed, nebude na podzim co jíst a vítězství se bude slavít s prázdným žaludkem na dobytém, ale vymřelém bojišti. Tu začaly se objevovat články, hlásající, že násilný postup při kolektivisaci je nepřijatelný. Ještě před nedávnem psalo se o dvou stupních kolchozů, tak zvané artěli a komuně, při čemž zřejmě obracely se nadějně pohledy ke komuně. 3. března pak vyšly sovětské noviny s úvodníkem nadepsaným „Závrat z úspěchů“ a podepsaným Stalinem, ve kterém se dokazovalo, že kolchozní hnutí dosáhlo již dostatečně velkého úspěchu, že polovina zemědělských hospodářství je již zkolektivisována, že však je třeba, aby tento úspěch byl pevný, a to že je možné jedině tehdy, když kolchozy jsou útvarem dobrovolným. Ně-

kterým komunistům zatočila se podle Stalina hlava z úspěchů a v této závratí přehlížejí tuto důležitou okolnost. Nutno se zřici násilných metod kolektivisace, varovat se toho, aby pro honbu za počtem kolchozů vznikaly kolchozy neživotné a nekvalitní. V závratí někteří pracovníci na místech chtěli by mít všude hned komuny, ale k těm vede cesta teprve přes artěl a proto zemědělská artěl, ve které jsou zkolektivisovány výrobní prostředky a tažný dobytek, nikoli však jiný majetek, je základním typem daného stadia. Pracovníci, kterým se zatočila hlava, porušili podle Stalina linii strany, dopustili se hrubého omylu a je tedy třeba všude, kde se takové omyly spáchaly, „pokřivenou linii“ „napřímít“. Doprovodem tohoto článku bylo současné publikování vzorných stanov takové zemědělské artěle, které proti dřívějším tendencím byly značně mírnější. Zanedlouho následovala Stalinova „Odpověď kolchozníkům“, ve které se kolektivisace traktovala mnohem mírněji proti dřívější praxi, a podnikaly se ostré výpady proti těm, kdo prováděli kolektivisaci radikálně. Prakticky mělo to za následek, že sedláci začali z kolchozů utíkat, že vysoké číslce kolektivisace se v mnoha krajích rozplynuly, že těch, kdo prováděli kolektivisaci radikálně, myslíce, že jednájí v intencích strany, zmocnila se nespokojenost, zejména když všechna vina byla svalena na ně, že začal zmatek, že na výtky o „závratí“ odpovídalo se výtkami o ústupu od kolektivisace a o jejím nezdaru, a že v mase výkonných sil sovětských, která se mrštně přizpůsobuje situaci, vznikla nejistota, co vlastně dělat. Výtka ústupu byla pro Stalina a jeho ústřední výbor strany nesnesitelná a tisk byl mobilisován do boje proti „úchylníkům“, kteří nechťi přiznat své omyly a snaží se pokračovati ve zhojbné politice. V lokálních organizacích propukly nato nové hlasy nespokojenosti: Na nás se žádá, abychom „přiznali své omyly“ a napravili je. Nejsme si vědomi žádných omylů. Vždyť byli jsme zaplaveni hesly o naprosté kolektivisaci. A co projevy Stalina z prosince? Jestliže jsme se mýlili my, mýlil se také on a ústřední výbor. Proč máme přiznávat omyly jen my a oni ne? Oheň byl na střeše. Všichni nespokojenci byli prohlášeni za přívržence levičácké nebo pravičácké oposice, která vede boj proti generální linii. Stalin vystoupil s thesí, že nutno stále vésti „boj na dvě fronty“. Po několik měsíců vedena v tomto smyslu kampaň, která utloukala projevy nespokojenosti. V tomto prostředí postupoval jarní osev. Šlo to zase ztuha. Průběh ukázal, že nebýt zmírnění v kolektivisaci, byl by se skutečně osev skončil katastrofálně. Ani takto nepostupoval tak, jak bylo žádoucí. Připravovaný sjezd strany, na kterém bylo třeba prohlásit, že rozšířený osevní plán byl splněn, byl z toho důvodu dokonce odložen. Nakonec přece se podařilo překonat nesnáze a dospět k uspokojivému výsledku, který mohl být nejsilnějším argumentem proti nespokojenosti. Místní konference předsjezdové byly posledním forem, kde ještě nespokojenost mohla se veřejně projevit. Propukala tu a tam v hojném počtu, ale byla ihned umlčována. Když přece zvítězila na místní konferenci, bylo vedení příslušné organizace suspendováno. Na sjezd se dostali už jen spolehliví delegáti. Jak patrně, bylo to nejisté a neklidné jaro, plné zmatků a rozladění.

Co tedy je pravda? Jsou březnová opatření ústupem, jak tvrdili nespokojenci nebo ne? Kdo měl vinu na násilném provádění kolektivisace? Zatočila se hlava z úspěchů jen místním činitelům nebo také Stalinovi? Sjezdové absolutorium a resoluce nemohou dáti na tyto otázky objektivní odpověď. Sjezdy stran vůbec a tím

spíše monopolní strany, provádějící diktaturu, jsou k tomu, aby schvalovaly. Odpověď mohou dát jen fakta. Pokusíme se tedy dále podat odpověď na vytčené otázky dokumentárně na základě materiálu, čerpaného ze sovětských novin. Pro posouzení vývoje věci v sovětském Rusku a tanních politických řádů nebude to bez zajímavosti.

P O Z N Á M K Y

Co je to „politikum“?

Stalo se mi jednou, že jsem intervenoval u vlivného politického činitele, chtěje jej přesvědčit, že na určité místo se hodí jedině ten a ten muž, protože má všechny schopnosti a zkušenosti k tomu. Bylo mi řečeno: „Co mi říkáte, mne přesvědčuje, ale nezapomínejte, že dnes je politikum místo každé kancelářské pomocnice.“ Ergo: Věci, které by podle zdravého rozumu jít měly, nejdou z důvodů politických. „Politický, politická, politické“ je tajemná formulka, již se všechno vysvětlí, všechno omluví, a jež je tím účinnější, čím méně povídá. „Věcné důvody mluví sice pro, ale z politických důvodů není možno je provést.“ — Tuto větu slyšíme a čteme v nejrůznějších variantách. Zdá se často, jako by v oboru politiky vládla jiná logika než v jiných oborech lidského života a lidské práce. „Je to politikum.“ — To znamená, že otázka není posuzována podle odborných dobrozdání, nýbrž podle zcela jiných kategorií myšlení. Je opravdu politika pytel, do něhož se dají strčit všechny nemožnosti a nekorektnosti? Vypadalo by to s lidskou společností a zvláště se státem smutně, kdyby tomu tak bylo. Co je to politikum? Jak definovat pojem političnosti? Jak známo, existuje mnoho definic politiky dobrých i špatných, duchaplných i suchopárných. Nechceme po stě řešit tuto spornou otázku sociologie a právní filosofie. Obvyčejně se říká, že politika jest snaha upravit poměry ve státě podle určitého programu. Masaryk nazval svou stať psanou pro „Českou Politiku“ „Politika vědou a uměním“. Politika jest potud vědou, pokud jest souborem utříděných poznatků; uměním jest potud, pokud závisí na inspiraci, na vnuknutí, na nápadu, na intuici. Jde o to, co se má v daném okamžiku udělat, a žádná věda na světě nám nedá dobré nápady. Jiní, na př. prof. Weyr, prohlašují, že politika není ani vědou, ani uměním, nýbrž praktickou činností. Kdo spravuje národa roli dědičnou, rodný statek moudře a obezřetně, není proto ještě ani vědcem, ani umělcem, nýbrž praktickým mužem. Nedávno zabýval se pojmem „političnosti“ známý ústavně-právní theoretik Karel Schmitt (v „Archivu für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik“. 58/1). Táže se: Čím se liší serie společenských jevů, které označujeme jako politické, od jevů jiných? Proč jsou politikum některé skutky, jež samy o sobě by byly politicky indiferentní? (Na př. obsazení úřednického místa nebo stavba vodovodu.) Jest vidět, že politický charakter určité akce není dán její m o b s a h e m. Obsah sám, jak ukazují příklady, může sám o sobě býti lhostejný. Schmitt tvrdí, že z akce se stává politikum tehdy, když při ní záleží na tom, aby bylo rozeznáváno mezi přítelem a nepřitelem, mezi stoupencem a odpůrcem. „Politické myšlení a politický instinkt se tedy osvědčují theoreticky a prakticky podle schopností rozeznání přítele a nepřitele.“ Tak zvané celostátní akce, s nimiž jsou srozuměni všichni občané, netvoří již žádné politikum. Kde je politika, jsou přátelé a odpůrci, politika jest a zůstává militantní. Z toho plyne další důsledek, že odpolitování veřejných akcí znamená, že mají býti vymaňeny ze sféry bojovné a povýšeny do sféry diskuse. Čím více se bude demokracie vyvíjetí směrem ke kvalitě, tím více a pozorněji bude slyšen místo politika expert. Co je tedy politikum? Za dnešních okolností je to případ, kdy místo odborníků rozhodují osobní nebo stranické tahanice polovzdělaných strejčů. Nebožtík arcibiskup dr. Stojan měl — jak známo — ještě jadrnější definici politiky.

A. Fuchs.

Pozor na pathos!

Tiskem již proběhla zpráva o hloupém činu nejmenované korporace, jež se pokusila vymoci si podíl na daru, jenž byl prezidentu republiky věnován při jeho osmdesátinách. Žádost, již se to stalo, byla již několika listy reprodukována a po věcné stránce dostatečně odsouzena. Zbývá ještě říci několik slov o její formální stránce. Žádost — pokud tohoto slova chceme užít — zněla takto:

Naše korporace postavila si za úkol postavit pomník. Máme k tomu cíli 10.000 Kč, ale potřebujeme 150.000 Kč. Dožíváte se, pane presidente, osmdesát let svého života. P r o t o ž budiž i nám dovoleno přát Vám vše nejlepší. Národ uznal při této příležitosti za vhodné dáti Vám k tomuto dnu k dispozici určitý obnos, abyste jej rozdělil na humánní a kulturní účele. Věříme a doufáme, že neopomenete přispěti z onoho obnosu také nám.

Tento projev představuje klasickou ukázkou falešného pathosu, za nímž se může skrývat všechno možné, propastnou hloupostí počínajíc a vrcholnou ničemností končíc. Je to bohužel styl, jímž je psána většina našich veřejných provolání, nevymínaje ani hrubé jazykové kazy. Ale korunou všeho, opravňující již k psychologickým závěrům, je slovo, jež jsme v otištěném textu podtrhli. Toto „protož“, k němuž je zcela bezdůvodně přivěšeno kudrlinkové ž, mohlo napsat jen někdo, kdo při skládání písemností vyplazuje jazyk a pošilhává opatrně na všechny strany. Všechno ostatní, zejména závěrečná věta, v níž vedle víry a naděje příznačným způsobem chybí láska, souvisí s tímto nevysovitelným a nemyslitelným „proto“, jež prozrazuje citovou faleš jako červený nos pijáka a jež je samo již polovičným doznáním nekalých úmyslů. V něm je jako v kostce obsažena celá pustá frážovitost veřejných a slavnostních proslavů, jichž pisatelům jde většinou o to, aby se vyjádřili jinak než mluví. A poněvadž člověk obvykle přece jen mluví tak, jak cítí, znamenají tyto slavnostní fráze v každém případě i falšování citu. Uvedený text, jehož mimořádná vnitřní proľhanost je patrně způsobena i nízkým smýšlením, potvrzuje tuto zkušenost klasickým způsobem.

mz.

Diskuse s výhradami.

Velký denní list zahájil v těchto dnech diskusi o důležité aktuální otázce a otiskl jako první příspěvek článek, namířený proti jeho vlastnímu stanovisku. V motto k tomuto článku prohlašuje redakce, že otiskne i další, třeba odpůřčí názory, ale své prohlášení provází opatrnou výhradou: „Další příspěvky k diskusi, pokud se věci budou obírat s některé stránky předtím nedotčené, uveřejníme, když místo v listě stačí, budou-li to příspěvky stručné, vážné a věcné.“ Jsou tu tedy tyto podmínky: Příspěvek musí obsahovat něco nového o projednávané věci, list musí pro něj mít místo, příspěvek musí býti stručný, vážný a věcný. To je celkem pět podmínek a každá z nich je, jak na první pohled zřejmo, taková, že jí může vyhovět každý i nikdo. Co je lehčí než dokázat, že „to už bylo řečeno“, že list „pro nával látky“ nemohl příspěvek otisknout, že příspěvek nebyl stručný či vážný či věcný? Každý redakční volentér by musel umět těmito podmínkami manipulovat tak, že by bez obtíží otiskoval jen příspěvky, jež by otisknouti chtěl. Anketa, jež je prováděna a připravována takovým způsobem, nemůže mít valnou cenu, stejně málo jako ankety, jež jsou pořádány jen mezi přívrženci toho či onoho listu s veřejným vyloučením protivníků. List, jenž uvedenou diskusi zahájil, zalekl se patrně sám své odvážnosti a pospíšil si uklidnit sebe i své čtenáře vylíčeným způsobem. Bylo to moudré, protože jeho čtenáři by se jinak patrně bouřili nad tím, že jim jejich vlastní list předkládá názory, jimiž jinak není jejich mozek uváděn v činnost, poněvadž jsou otiskovány v listech „nepřátelských“. Diskuse bez výhrad znamenala by patrně příliš odvážné porušení tradice, podle níž jsou názory rozděleny podle politického klíče a jež každému čtenáři zaručuje, že mu jeho list řekne vždycky a v každém případě jen to, co on sám chce slyšet.

mz.

ŽIVOT A INSTITUCE

Gel:

Ústava a policie.

Muž, jménem Bennet, napsal pěkný román s titulem: „Za živa pohřben“. Ten titul není zrovna duchaplný, ale zato není míněn doslova. Jde o tuto historii: Malíř, dlouho neuznávaný, ale velký mistr, žije životem samotáře, toliko se svým sluhou. Stane se, že jeho sluha na ulici omdlí, je přinesen do bytu a položen do malířovy postele. Přejde strážník a ptá se: „Jméno prosím?“ Malíř, vyděšený návalem lidí — se strážníkem přišel do bytu i domovník — je přiveden úplně z konceptu, myslí, že se ho strážník ptá na jeho vlastní jméno, a představí se. Strážník zapíše jméno malířovo a když sluha, aniž nabyt vědomí, zemře, dostane se malířovo jméno i do úmrtního lístku.

Tisk se toho úmrtí chytí, nekrology hlásají posmrtnou malířovu slávu, apel na sněmovnu: malíř budiž pohřben do westminsterského chrámu! Stane se. Samotářský malíř sbírá marně odvahu přihlásit se a konečně se spokojí s osudem za živa pohřbeného. Ve westminsterském chrámu odpočívá počestný a věrný James. Malíř žije dále pod jeho jménem. Ale věc nějak praskne. Příbuzní se hlásí, policie je dotazována a najde se svědkyně, tuším sestra malířova, či jeho bývalá chůva, zkrátka, jde o to: malíř měl jako dítě na pravé straně krku zřetelné mateřské znaménko. Otázku identity lze tedy rozřešit poměrně hladce. I přistupuje se k řešení. „Malíř či sluha“, o jehož identitě se pochybuje, je volán na policii. Komisař jej vyzývá, aby odložil vázanku a límec. Malířsluha odmítá. Ničeho se úmyslně nedopustil, není obžalován. Není paragrafu v ústavě, jež by nutil anglického občana, aby odkládal na policii límec. A na co není v anglické ústavě paragraf, to si nemusí anglický občan dát líbit.

Načež se na policejním komisařství svolá porada. Jak to v tom románě dopadlo, už nevím. Ale pamatuji se zřetelně na popis té porady. Jak se hledá ve sbírkách rozsudků (Anglie, jak známo, nemá kodifikovaného práva), jak se policie a tuším pak i soud namáhá s řešením problému, lze-li britského občana donutit, aby odložil límec, nechce-li tak dobrovolně učiniti.

Kdo ten román čte, tak se snad upřímně usměje a řekne si: no, to by u nás nebylo možné. Ať o tom přemýšlí sebe víc, na přesvědčení, že se to u nás nemůže stát, se nezmění nic. Jenom ten úsměv záhy pomine. Protože člověk se závistí v srdci se upřímně neusmívá. Závist pak vzbudí v každém občanu okolnost, že tam v Anglii mají nejen ústavu, ale že tam lidé, jimž ochrana ústavy je svěřena, mají čas ji chránit.

Ústavu máme také. Hlava pátá ústavní listiny se jmenuje: Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské. Náš „Habeas corpus“ pak je § 107. ústavní listiny. Zní: „Svoboda osobní se zaručuje. Podrobnosti určuje zákon jako součást této ústavní listiny.“

Omezení nebo odnětí osobní svobody je možné jen na základě zákona. Rovněž jen na základě zákona může veřejná moc od občana požadovati osobních výkonů.“

Z těch zákonů, které pro omezení nebo odnětí osobní svobody přicházejí v této souvislosti v úvahu, stojí na prvním místě § 177. trestního řádu. Paragrafem 174. trestního řádu a paragrafy 175. a 176. soustřeďuje se moc odnímat (přímo na základě ústavy) občanům osobní

svobodu v rukou vyšetřujícího soudce. Je tedy osobní svoboda veškerého občanstva uložena tak říkajíc v bezpečném tresoru, jehož klíče má v ruce soudce. Jeho nezávislost atd. je, jak známo, zaručena taktéž přímo ústavou. Naše ústava váží si zřejmě osobní svobody občana, neboť ji namontovala přímo na skálu ústavy a opatřila ji proti různému komíhání a vlnobití jakýmsi Kardanovým závěsem.

Jako koncesi a kompromis se skutečnosti byl k těm paragrafům o moci soudcovské připojen paragraf 177. trestního řádu, jež říká asi toto: „Ve výjimečných případech může stíhání člověka podezřelého ze zločinu nebo přečinu a jeho zadržení (... za tím účelem, aby mohl býti postaven před vyšetřujícího soudce...) provedeno býti i soudcem k tomu neurčeným nebo orgány bezpečnostní služby. Tyto (výjimečné) případy jsou:

1. Byl-li kdo přistizen při činu nebo bezprostředně po něm.

2. Činí-li přípravy k útěku nebo je-li jinak podezřelý z útěku (pro velikost hrozícího trestu, protože nemá stále bydliště atd.), působí-li na svědky nebo maří-li stopy. Nebo: je-li nebezpečí, že čin bude opakovat, nebo že pohrůzku, zakládající zločin, uskuteční.

Při okolnostech uvedených zde ve výtažku pod číslem 2. dává zákon bezpečnostním orgánům právo zatýkání tehdy, „je-li předchozí získávání soudcovského rozhodnutí nemístné vzhledem k nebezpečí v prodlení“.

Dále se praví v zákoně: Zadrženy budiž soudcem či bezpečnostním úřadem neprodleně vyslechnut a budiž, není-li důvodů k dalšímu zadržení, ihned propuštěn; jinak budiž do 48 hodin odevzdán vyšetřujícímu soudci.

Zákon, jak vidět, koná svoji povinnost a užívá co nejméně práva k výjimkám, daného mu ústavou.

Soudce drží v rukou klíč k tresoru se svobodou. Paragraf 177. tr. ř. však ukazuje, že k tomu tresoru lze i jinak. Zámek je zamknut, ale víko toho tresoru se dá otevřít. Devadesát pět procent zatčení v republice provádějí podle § 177. tr. ř. orgány bezpečnosti. Jen asi 5 procent, přímo soudce.

Tato okolnost sama o sobě není katastrofální. Naopak. Je z bezpečnostního stanoviska plně pochopitelná a až na nečetné výjimky i nutná.

Katastrofálnost je jen v tom, že stát zařadil tyto výkonné soudce, v jejichž rukách je prakticky svoboda občanů, do kategorie úředníků, trpících zmechanisováním a přetížením státního aparátu nejen jako všechna jiná odvětví státní služby: do kategorie, která je zmechanisováním zabíjena, protože musí mechanicky řešit jediné, co se na světě mechanicky řešit nedá: totiž problémy lidského konání.

Krise justice je na přetřesu. Soudy jsou zavaleny resty, soudci padají mrtvici a předrážděním. Vyšetřovací věznice jsou plné a nikdo se nemůže dočkat rozsudku.

Vysoké instance soudní a státní přikročují k řešení. Uznává se: je třeba nápravy.

Je. Ale napravovat justiční krizi jen a toliko zvýšením počtu soudců a zlepšením jejich situace, je totéž, jako vybírat vodu z topičiho se člunu a netěsnit rány, jimiž ta voda do lodí vniká.

Jedním z nejpřetíženějších trestních soudů v republice je, jak ani jinak nemůže být, soud pražský. A to jak soudy okresní, tak i soud sborový. Na tomto příkladu se dá proto nejlepe ilustrovat celý justičně-policejní malér.

Druhým, kardinálním neduhem konceptní čili soudcovské služby policejní je nepoměrnost mezi agendou a počtem konceptních úředníků. Tohle pak je věc, která křičí bez komentáře. Obecně zajímavé je to proto, že zde tkví původ legendy o „bití na policii“, o „surovém zacházení“, o „vynuceném doznání“ a o „bezduhodném, protiprávním zatýkání nevinných občanů“.

Zde jsou číslice z oboru pražské služby bezpečnostní:

Agenda:	Rok 1923:	1925:	1927:	1929:
Počet obyv. Prahy	688.575	712.700	751.109	780.000
Policii předvedeno	4.119	6.021	6.455	3.843
Policejních vězňů bylo	17.870	14.289	13.769	15.391
Soudům dodáno pro přestupky	3.873	4.649	4.840	6.376
Soudům dodáno pro přečiny a zločiny	2.595	2.854	3.207	3.215
Trestních oznámení na neznámé pachatele — přijato	3.214	4.820	6.338	11.412
Z venkova přijatých zatykačů a pátranek	3.979	2.942	4.709	4.563*)
Za tuto agendu bylo odpovědně v bezpečnostním odd.				
konc. úředníků:	8	8	7	6
detektivů:	131	115	117	108
kancel. úředníků	8	6	6	4
aktuárů:	2	3	3	3
oficiantů:	6	11	11	8
kancel. pom.	6	2	3	4

Z přehledu je vidno, že od roku 1923 klesl toliko počet policií předvedených a vězňů. Tento zjev se vysvětluje jednak tím, že Praha byla očištěna od značného množství tuláků, kterým přísné tresty za reversi vzaly chuť na Prahu. Druhým momentem však je policejní poznání, že nová předvádění při ubohém početním stavu policejních sil nemají účelu: případy nelze zpracovat.

Stoupající tendenci vykazují však ostatní kategorie, kde policie nemá možnosti regulovat příliv klientů. Jde tu o počet lidí dodaných soudům přestupkovým a soudu krajskému. Dále o počet venkovských žádostí za spolupátrání (po pachatelích, kteří se na útěku snad obrátili do Prahy) a o počet trestních oznámení na neznámé pachatele.

Dnešní režim ministerstva vnitra uvaluje tedy břímě, rozhodovat podle ústavy o svobodě skoro 20.000 občanů ročně šesti konceptním úředníkům. Žádat po soudci (byť i uniformovaném), aby vydal do roka 3.300 správných rozsudků, a to ve stadiu, kde ještě nic není vyšetřeno — to je požadavek, o kterém se nedá říct, že je rozumný. Co se o něm dá říct, nedá se o něm vytisknout.

Trestních oznámení na neznámé pachatele bylo 11.412
Zatykačů a pátranek 4.563

Za rok 1929 bylo pátrání po 15.975 případech. *) Každý čtenář detektivek ví, co to je „pátrání po neznámém pachateli“. A na to má Praha 6 konceptních úředníků a ve výkonné službě (část detektivů je zaměstnána v kancelářích) asi 80 civilních strážníků, čili detektivů.

Při mizerném platu (jsou na tom stejně jako uniformovaní) štvou se civilní strážníci ve dne v noci, svátek nesvátek), stejně jako konceptní úředníci, za fantomem služby. Při čemž jim prostá násobilka dokazuje, že jakživ nestačí všechno zastat. Čtrnáct set nových případů za

*) Za letošní rok (první polovina) činí počet venkovských zatykačů a pátranek už 3.000.

měsíc (nehlédě k zatčeným a pátrání po známých pachatelích) nemůže vyřídit osmdesát detektivů. I kdyby měli k dispozici auta nebo motocykly, jako že je nemají. I kdyby měli k dispozici nějaké peníze, jako že je nemají, a i kdyby jim vnitro odhlasovalo, že dostanou vynahrazené koruny, které protелефонují v automatech, když něco hlásí svému úřadu. Jako že je nahrazeny nedostanou.

Je pravda, že se na policii na vyslýchané křičí. Je pravda, že se zavírá, když je stín podezření.

Ale pravda je, že by i Buddha řval, kdyby dostal přiděleno denně sedmnáct případů a chlap chycený o půlnoci v úřadovně banky mu začal vykládat, že se byl dívat na kursovní lístek.

Ale je pravda, že konceptní úředník, jenž má na stole k podpisu deset zatykáckých listů, nemůže ani za celý den a celou noc vyslechnout těch padesát svědků, kteří by řečneme třem z těch desíti kandidátů vazby prokázali objektivně nevinu.

Dosavadní režim žádá po policejních soudcích a jejich pomocnících, po detektivech, nemožnosti. Žádat nemožnosti se musí mstít a mstí se.

Na nás všech, kteří neseme kumulativní jméno: veřejnost, je, abychom se dožadovali nápravy. Nejde jen o procento nevypátraných případů. Kteréto procento je tak zlé, že si je netroufám ani napsat. Jde prostě o to, aby počet případů, kdy nevině podezřelí trpí za křivost lidského vědění, byl redukován na minimum. Aby nebylo zvětšováno utrpení, o němž jen evangelium hlásá, že je blahoslavené: neboť trpí jménem spravedlnosti. U nás netrpí jménem spravedlnosti. U nás nevině zatýkáni, či nepomstěně poškozování trpí jménem nespravedlnosti. Jménem nespravedlnosti, které se dopouští režim na těch, kteří přísahali na ústavu a zákony republiky: — na prvních soudcích mezi občany.

Jan Pelikán, tajemník Československé obce sokolské Sokolstvo, jeho skutečný stav a obtíže.

II. SOKOLSTVO A POLITIKA.

7. Proč je Sokolstvo nepolitické.

Politikou obecně vyrozumíváme snahu o moc, abychom mohli uplatňovati nějaké ideály ve veřejném zřízení. Jaké jsou to ideály, jež chceme takto uplatňovati, není však jen otázkou politickou. O tom rozhoduje též světový názor nebo třídní příslušnost každého jednotlivce. Je tedy politické snažení především otázkou metodickou. Sokolstvo v žádném případě — kromě svých vlastních výchovných prostředků — neřeší metodické otázky veřejného života, aby snad zbytečně neužilo svého působení; proto také neřeší politických problémů. Dostává-li se však přece do konfliktu s politickými stranami, nebývá to zpravidla pro jejich postup, tedy pro politiku, ale hlavně pro ideály, jež jsou jejich cílem.

VII. valný sjezd Československé obce sokolské v roce 1924 prohlásil:

„Každý Sokol nechť se snaží podle Tyršova příkazu o vlastní a pevné politické přesvědčení, jež je ve shodě se zásadami sokolskými. Zásadně nepřijatelné jsou programy politických stran, přiči se některé z uvedených zásad (programu národního, zásady pokroku, demokratismu a sociální spravedlnosti). V přítomné době je to program strany lidové, lidové a komunistické. Politická činnost každého Sokola — občana v ostatních politických

stranách směřuj k uplatnění zásad sokolských v jejich programech i praxi. Členové Sokola osvobodte se od politického církevnictví, jež nesmí býti přenášeno do sokolského ústrojí, buďte kritickými příslušníky svých stran a nepřekračujte ani v politické agitaci mezi sokolské snášlivostí a bratrství. Je nepoctivostí, domáhá-li se jednotlivce neb společnost osobních, stavovských a podobných prospěchů, předstírajíc kterékoli ideální snahy, city a zájmy:“

S tímto řešením vystačí Sokolstvo jistě úplně a postačí jen každou novou stranu, jež se snad vyskytne, zkoumatí s tohoto hlediska, aby mohlo Sokolstvo jako celek, i každý jeho příslušník sám pro sebe zaujmouti svoje stanovisko ke každé politické straně.

8. Politické působení Sokola.

Třeba se tedy Sokolstvo nesnaží o moc, uplatňovati svoje ideály, nýbrž spěje k jejich uskutečňování výchovou svých příslušníků a není tedy hnutím politickým, ale výchovným, přece jen velmi často působí politicky, to jest přímo na uskutečňování určitých ideálů ve veřejném životě, jako nestranický, ale přece závažný politický činitel.

Rozhodnutí Sokolstva o fašismu bylo na příklad otázkou jen a jen vnitřně organizační, a přece mělo též velikou váhu politickou. Bezvýhradné odmítnutí osobních útoků na presidenta Masaryka, jehož se dostalo před časem téměř ve všech sokolských listech určitým politickým činitelům, bylo jen otázkou veřejné mravnosti, ale přece jen se neminulo i významu politického. Odmítavé stanovisko Sokolstva vůči příslušníkům stran lidové, lidové a komunistické, plynoucí ze zásadních důvodů, má i politickou váhu a t. pod.

Sokolstvo přesto, že není zřízením politickým, přesto, že politicky nepůsobí a nepracuje, ba přesto, že nesleduje politických cílů, přece jen, od případu k případu, působí politicky.

Tomuto přímému vlivu na veřejný politický život se Sokolstvo nemůže vyhnouti; plyneť z jeho poslání a souvisí s ním. Odtud plyne však také zvýšený zájem politických stran o Sokolstvo a o jeho činnost a rozhodování.

Pokud si politické strany všimají Sokolstva jako určitého politického činitele, nevádí to jistě nikomu. Hůře jest, když se snaží uplatňovati v něm své myšlenky a strhnouti je k společnému postupu. Byli jsme po válce svědky několika takových pokusů, které téměř vždy úplně ztroskotaly. Z nich však plyne pro Sokolstvo poučení, jež se nejnoveji v něm uplatňuje, že se nespojí a nebude spojovati se žádnou organizací politickou či nepolitickou, ale uzná-li vhodnost zákroku, zakročí samo, jediné svou vlastní vahou. Snad by bylo možná, diskutovati o tomto rozhodnutí, jež prozatím ruší společnou práci i s některými nepolitickými organizacemi, s nimiž až posud Sokolstvo častěji pracovalo, ale jistě je možná pochopit, že je to obrana nutná k zachování neodvislosti Sokolstva.

9. Politické složení Sokolstva.

Sokolstvo se vytrvale a důvodně brání tomu, aby byla v jeho řadách prováděna statistika politické a náboženské příslušnosti. Třeba se tím ztěžuje jeho výchovná činnost, děje se tak zajisté právem. Tato statistika by v celku nemohla působit rušivě, ale v jednotlivých místech by měla zhoubné následky. Jednotlivé politické strany by jistě začaly ihned uplatňovati ve výborech jednot požadavek osudného politického klíče, jinde by se užívalo výsledku k útokům na jednotlivce i na jednoty. Nelze tedy v žádném případě souhlasiti s prováděním nebo s požadováním takové statistiky.

Nelze také přehlížeti, že by tato statistika, resp. její provádění, povážlivě mohla porušiti jednak důvěrnost a tajnost voleb, jednak základní právo každého občana — volnost a svobodu přesvědčení.

Chceme-li však odhadnouti obecně a přibližně složení Sokolů-voličů, nemusíme sahat k pokusům tak odvážným a drahým. Složení Sokolstva se jistě nebude valně lišiti ve vzájemném poměru od složení těch vrstev voličských, z nichž může sestávati jeho členstvo. Stačí tedy vzíti k ruce kteroukoli příručku s výsledky posledních voleb a můžeme si zcela jednoduchým výpočtem učiniti názorný obraz skutečného stavu věci. Vyloučíme-li zcela z úvahy strany německé, polskou stranu, lidovou stranu a komunisty, ukáže se nám jistý poměr stran. Nemůžeme ovšem k němu přihlédnouti bez korektur. Základní úvahou — v níž je největší možnost omylu — je, kolik je v Sokole voličů strany sociálně demokratické. Je jisto, že tuto stranu nelze vzíti v úvahu plným procentem, jímž by se jinak uplatnila. Sociální demokraté, mající svoje DTJ., nejsou častým zjevem v členstvu Sokola. Nepochybíme snad proto, když jim přikážeme z celkového počtu sokolských voličů jen asi 2%. Lidovce Sokolové nevolili, ale jistě se může přece jen tu a tam vyskytnouti nějaký hlas pro ně. Přičteme-li k tomu i možné omyly a záměny kandidátních listin, můžeme tomuto oddílu věnovati asi 1%. Také liga asi neměla tolik sokolských voličů, kolik by na ni procentuelně připadalo; i její výsledek musíme proto snížit. Ostatní strany můžeme zajisté zachovat v tom pořadí, jakého dosáhly s vyloučením stran dříve uvedených. Podle toho by byl celkový poměr Sokolů voličů asi tento:

Republikánská strana zeměděl. a malorol. lidu	42%
Národní socialisté	29%
Národní demokraté	14%
Živnost. a obch. strana středostavovská	11%
Sociálně demokratická str. dělnická	2%
Liga, lidovci a omyly	2%

To by byl asi tak přibližný obraz Sokolů — voličů na základě poměru sil jednotlivých stran v národě. Není to ovšem ani zdaleka obraz politického rozvrstvení členstva Sokola a to z těchto důvodů:

1. Členy Sokola je mnoho občanů nemajících posud volebního práva, neboť členy se stávají již mužové a ženy od 18 let. Tito mladí jistě jsou radikálnější.

2. Nevzali jsme v úvahu důležitý poměr počtu členstva žijícího na venkově a v městech, který bude asi podstatně jiný, než jaké je složení voličstva.

3. Konečně sluší uvážiti, že velká většina členstva Sokola není sdružena v politických stranách a že tvoří voličstvo politicky neorganizované, vystupující při různých volbách různě, podle doby a vlivu agitace, takže právě zde mohou být často velmi značné přesuny podle volebních hesel.

S výhradou těchto tří důležitých věcí můžeme si tedy jakž takž uvědomiti tento poměr sil. Kdybychom pak chtěli, nebo měli mluvit o členech skutečně činných nebo pracujících, myslím, že by se tato stupnice změnila velmi radikálně. Ale to není předmětem naší úvahy.

10. Sokolové poslanci a senátoři.

To je smutná kapitola. Při posledních volbách bylo napočítáno, že je 67 poslanců Sokolů a že mají většinu ve čtyřech klubech. V republikánském (agrárním) jich je ze 46—27, v národně sociálním 32—19, v národně demokratickém z 15—11 a v živnostenském z 12—9.

V senátě je všech senátorů Sokolů 32 a to u republikánů ze 24—14, u národních socialistů ze 16—12, u národních demokratů z 8—3 a u živnostníků z 6—3.

Na všech těchto 99 zákonodárců Sokolů se tedy vzta- huje usnesení VII. valného sjezdu, které praví:

„Všem členům Sokola, činným ve veřejném životě politickém i hospodářském (především členům vlády, poslancům a senátorům atd., dále členům samosprávných sborů se ukládá, aby se zvláště také ve své veřejné činnosti řídili zásadami sokolskými. V zásadních otázkách projevuje se jejich příslušnost k Sokol- stvu společnou prací i přes rozdíly politického stranictví.“

To je tedy velký počet poslanců i senátorů a krásný i spravedlivý příkaz. Ve skutečnosti však je vliv poli- tických stran mnohonásobně mocnější než sokolství jejich příslušníků. Tím jest si vysvětliti, že přesto, že v senátě působí jakási čtyřka Sokolů-senátorů různých stran, přesto, že je ve sněmovně výbor poslanců spor- tovců, duchovních a t. p., výboru poslanců Sokolů přes usilovné snažení ČOS. není možná uskutečniti. Bratři poslanci nemají asi ani času, ani chuti, ani možnosti se dohodnout. To je sibi jejich sokolství a pravý obraz vý- znamu Sokola na poli politickém a zákonodárném. Ten se pak obrátí i v tom, jak se se Sokolstvem zachází v rozmanitých ministerstvech. Ale to by byla zase jiná kapitola.

III. SOKOLSKÝ TĚLOCVIK.

11. Čím se liší sokolský tělocvik od jiných tělovýchovných systémů.

Sokolskému tělocviku bývá často vytýkáno, že není původní a že je kopii německého tělocviků. Také se ozvaly hlasy, že by si mělo Sokolstvo především hleděti tělocviků a upustiti od zřetele na duševní výchovu a na názorové sjednocování členstva. Obojí je založeno zřej- mě na omylu.

Tělocvik byl od založení Sokola hlavním předmětem péče jeho vůdců i členstva za všech dob. I když Sokol- stvo v Rakousku přejímalo na sebe i jiné úkoly, byl tě- locvik stále hlavním zdrojem jeho činnosti.

Sokolský tělocvik se liší především od sportu tím, že sport sleduje snahu, dosáhnouti co největších výsledků; výchova těla je mu otázkou podružnou, ba často proti ní i přímo hřeší. Sokolský tělocvik pak sle- duje především stránku výchovnou a zdravotní. Vrchol-ové výsledky, jichž v něm tu a tam ve svých výkonech dosahují někteří jednotlivci, jsou vedlejší otázkou. Sport je vždy individuální; vyhrocuje zájem jedno- livcův nad zájmy ostatních i tehdy, když bojuje celé mužstvo, jež je na sobě výsledkem i činností závislé. Sokolský tělocvik vychovává cvičeními nářaďovými také individualitu, ale ve společných cvičeních klade důraz na celek, s nímž jednotlivec úplně splyvá; je tedy výchovou individuální i kolektivní. Konečně každý sport vede k úzké specialisaci. Sokolský tělocvik naopak vede stálým rozšiřováním svých druhů a způsobů k nej- větší všestrannosti a klade tak proti sportovnímu po- žadavku největšího výkonu požadavek zdravého a dobrého průměru.

Od cizích tělocvičných sdružení se liší sokolský tělo- cvik především svým cílem. Všude jinde bývá tělocvik spojován s účely zdravotními a nanejvýše ještě s ideou národní, zvláště vzhledem k brannosti, nebo sociální vzhledem k hospodářskému využití sil. Cílem sokol- ského tělocviků však jest vedle ideje národní a důsledků sociálních také podporování vývoje charakteristických vlastností rodových, zejména se zřetelem na život

mravní, na rozvíjení a posilování vůle jednotlivců, na vědomí souvztažnosti jedinců k celku a t. p. Při tom je — jak jsme již řekli — československý národní ideál v So- kolstvu konkretisován mnohem podrobněji i hlouběji než v kterýchkoli jiných (cizích) národních tělocvičných organizacích.

Sokolský tělocvik je uspořádán Dr. M. Tyršem již od roku 1871 do originelní vědecké soustavy, jejíž dělídla jsou původní prací Tyršovou, a která poskytuje přehledu po všech tělocvičných druzích a prvcích, jakého nemá žádný jiný tělocvičný systém. Z této soustavy vybírá sokolská tělocvičná praxe zvláštní, vlastní metodu cviky vhodné pro určitý věk a pohlaví. Tato metoda se liší od jiných hlavně tím, že užívá pokud možná největšího množství vhodných prvků, kdežto na př. tělocvik ve Francii, v Itálii, ve Švýcarech a zčásti i v Německu přihlíží z největší části jen ke cvičením nářaďovým.

Snad by měla být připomenuta i původnost Tyršova tělocvičného názvosloví, jež není ani překladem, ani pouhým popisem cviků, ani jejich symbolickým pojmeno- váním, ale splyvá se soustavou a s methodou v celek skutečně originelní a jedinečný.

12. Vývoj sokolského tělocviků.

Je zcela přirozené, že se sokolský tělocvik vyvíjel a že se dnes již dávno necvičí tak, jak se cvičovalo v dobách Tyršových. Tento vývoj ovšem není ukončen, ale spěje stále vpřed, takže můžeme jen obecně zachytiti jeho tendence.

Změnila se cvičení pořadová ze způsobu, jak je prováděl Tyrš, ve způsob vojenský a nyní se mění opět ze základních útvarů řadu, šiku a čtyřřstupu v řad a v troj- stup, opět po vzoru vojenském. Při tom zůstává zachováno charakteristické užívání rejí, jichž v cizině ne- pěstují.

Cvičení prostná se změnila od prostých a jednodu- chých pohybů několikadobých sestav jednak ve cvičení rytmická, provázená hudbou, jež rovněž nemají protějšku v cizině, jednak v symbolické sestavy, spějící za ideálem statické krásy. Prostná nyní právě pro- žívají v sokolském tělocviků těžký boj dvou směrů, z nichž druhý se snaží vnésti do nich více účelovosti a krásy pohybové.

Cvičení s náčiním byla rozhojněna náčiním, jehož se v dobách Tyršových u nás vůbec neužívalo (kužele, zdob- bené kruhy, staré zbraně a celá řada jiných) a prošla tímž vývojem jako prostná. Cvičení nářaďová pod- stoupila úplnou změnu ve tvorbě sestav.

Skupiny nabyly zcela jiných forem i účelu než v do- bách Tyršových. Úpolnická cvičení byla rozhojněna o šerm holí krátkou i dlouhou a přizpůsobila se v šermu, v rohování a v zápase moderním školám a pravidlům.

Slovem je tu proměna a rozvoj všestranný a daleko- sáhlý. Při tom však zůstávají zásady Tyršova soustav- něho dělení a hlavní zásady methodické nezměněny.

13. Sokolský tělocvik a podněty z ciziny.

Sokolský tělocviční pracovníci bedlivě sledují tělo- cvičný ruch v cizině a neváhají zkoušeti vše, co se tam pozoruhodného objeví. Tak na příklad sokolská rytmika porostla zcela svérázně z popudů cizích pracovníků Deményho, Dalcroze a jiných. Nynější „vojna o prost- ná“ je vedena také na základě poznatků, získaných v cizině — hlavně ve Švýcarech. Ovšem při tomto usilo- vání o pokrok v tělocviků sluší mítí stále na paměti, že podle slov odborníka světového jména, [univ. prof.

Dr. [K. Weignera, jest jedním ze známek reformního úsilí v tělesné výchově to, „že se pátrá po nejlepší tělovýchovně soustavě a metodě, po metodě pro vyvíjející se organism nejvhodnější, vědecky odůvodněné, prakticky vyzkoušené a — na místě nikoli posledním — po soustavě a metodě národní.“

To znamená, že nelze nekriticky přijímat vše, co se kde objeví a co se snad i líbí a doporučuje, ale že je nutno vždy přihlížeti i k vědeckému posouzení a k národnímu charakteru i ke klimatickým poměrům. Jsme-li skoro polovinu roku odkázáni do místností, nemůžeme beze škody užívat metody vylučující nebo podstatně omezující tělocvičné nářadí a náčiní.

Při tom všem pak nesmí být pouštěn se zřetele konečný cíl našeho sokolského tělocviku. Týž cvik, týž prvek je možná pěstovati několikerým způsobem. Příkladem buď běh: Mohu pěstovati běh především jen tělocvičně, tím že běžím určitý čas určitým tempem, nebo i o závod, aniž mi je dosažený výkon (čas) důvodem k této činnosti a vyniknutí nad ostatními hlavní pobídkou k ní. Mohu však také pěstovati běh, tím že se účastním nějaké hry, v níž je běh podstatnou složkou (honičky). Konečně mohu běhat proto, abych překonal posavadní rekord a to mi je konečným cílem i důvodem. Tak se rozlišuje tento jediný prostý výkon velmi podstatně. Poslední způsob sokolský tělocvik odmítá a odkazuje jej výhradně sportu. Druhých dvou způsobů užívá podle potřeby a vhodnosti.

Tak musí ovšem rozlišovati všechny tělocvičné druhy a způsoby staré i nové. Tím se ovšem dostává zčásti i do konfliktu se sportovními organizacemi, ježto ony provádějí tytéž tělocvičné druhy a to někdy i týmž způsobem, a liší se od nich pouze cílem svých snah.

D O B A A L I D Ě

Ph. Mr. Karel Štorch:

O lidech povolání lékárnického.

Farmacie dnes nemá ustálenou tvář; je ve stadiu změn jako i mnohé jiné zaměstnání. To není jen v souvislosti s vývojem farmaceutických disciplín — nýbrž i s normováním nových vztahů, úkolů a postavení. Společnost ovšem má převážně stále vžítu představu lékárníka, kterou z minulosti setrvačností umísťuje si do dnešních dnů. Nevynucujeme si tolik pozornosti, abychom byli blíže poznáni a analysováni — a pak nenáležíme k těm, kteří by byli ve svém zaměstnání rádi vyhledáváni.

Setkali jste se s námi snad sem tam i v literatuře. Neznám však žádného závažného románu nebo dramatu, v němž by magistr farmacie byl ústřední postavou; kořeny našeho povolání nejsou literárně obnaženy. Nejslavnější umělecký příslušník farmacie, Ibsen, příliš rád uprchl od lékárnické táry, než aby se k ní ve svém díle vrátil. Myslím, že thema by tu bylo — jsme však lidem hodně cizí.

Francouzská literatura zná lékárníka ponejvíce jen jako staříka, poněkud dobráckého, ale i dosti nadutého v šosáctví maloměstské honorace. Přes zevní formu společenského postavení není však nikde viděti podstatu životního poslání. Giraudoux obdařil nás ovšem půvab-

nou krasavici, románovou hrdinkou ženské přitažlivosti, ale tento [modernější živel ve farmácii, jeho žena — magistra (do češtiny nezvykle přeložena lékárnice) — nemá konečně na sobě žádný podstatný specifický znak farmaceutický.

Představa německé literatury je úměrná germánskému duchu. Episodické výstupy lékárníkovy jsou seriosní, korektní, je v nich málo skutečného života. Ta náchylnost k šosáctví a konservatismu zdá se i tam příbuzná.

V českém písemnictví je řídká směs obou zmíněných pojetí. Herites měl pro svou stavovskou příslušnost ovšem krásná slova, své teplé obrázky idealisované reality nevymanil však z maloměstského ovzduší, které jako by všichni spisovatelé, kteří si nás povšimli, nám přisoudili. Nejhuře to ovšem dopadlo tam, kde k vyjádření bylo třeba zřetelné představy, obrazu. Tak nás provokoval jeden český film nejen svou neinformovaností a nedbalostí, ale — promiňte — pitomostí lajdácké konstrukce, když se s lékárnou a jejím pracovním procesem dostal do styku.

*

Psycholog, mající dobrou znalost charakteru lékárnické práce, mohl by jistě určití ony vlastnosti, které jsou povoláním samotným predestinovány a zapříčinovány. Nebylo by zajisté divu, kdyby konstatoval jistý sklon k puntičkářství, přenášejíci se i do života, který se může stupňovati až do náchylnosti ulpívání na detailech a malých věcech. Nesporně praktická farmacie dává málo příležitosti k rozsáhlému rozhledu a ke tvůrčí práci mohutné koncepce, není-li vyvážena zvláštní schopností fantazie individuality.

Na druhé straně patrně podporuje způsoblost k důsledné a neledabylé, svědomité práci drobné ve veřejném životě, což vydobylo mnohým lékárníkům respektu na takových místech, kde je jí v prvé řadě třeba, na př. v samosprávě. Ona malá příležitost pracovat bez cizích námětů — jakými jsou pro lékárníka lékařské předpisy, jichž se musí do podrobností držeti, uskutečňuje je pouze za spolupůsobení svých znalostí zákonů artis pharmaceuticae — nepodporuje bezesporně ctižádost vyniknouti, průbojnost a revolučnost ideovou. Chtěli-li bychom uzavřítí kruh, můžeme i souditi, jaké povahy jsou k farmácii vábeny a nehledíme-li k oněm, kteří zaujali své nynější místo osudovým určením či shodou okolností. Odvozením patrně bychom shledali, že za normálních okolností lékárníci jsou živel spolehlivý, státotvorný a počestný.

Mýlil by se však každý, kdyby se domníval, že typ je ustálen. Převraty ve společenské funkci lékárnické práce nezpracovávají se psychologicky snadno. Oni, kteří ulpěli na tradičním vědomí přesné učenosti a vymezenosti své práce, snadno pochopitelně upadají do nevraživosti ke vlivům, které je nutí k nové společenské orientaci. Ten, kdo zná zákonitost často piplavého postupu různých farmaceutických výkonů, z nichž nelze nic přeskočiti, sotva se pozastaví nad určitou konservativností a nedůvěrou ke změnám a k novému zařazení se do sociálních funkcí. Neváhám však tvrditi, že postupem času vyvine se nám nový typ lékárníka, který našel autoritativní umístění v kontaktu nového společenského života.

*

Nechci Vám líčiti historický vývoj farmacie, ani zákonné postavení lékárnictví v dnešní společnosti. Považuji také za odlehlé svému úkolu demonstrovati jeho

vědecké, praktické a sociální fundamenty. Nebo konečně vypočítávají ony vynikající příslušníky jeho, vrostší do přírodních věd a dobyvší si proslulosti, či oceňovají závažnosti velkého chemického průmyslu, hlavně německého — vzešlého svými kořeny z lékárnických laboratoří. Omezují se na konstatování, že dnešní doba z různých příčin je krajně nepříznivá pro rozvoj a uplatnění se farmacie v tomto směru.

*

Naše officiny byly často nazývány tajemnými dílnami, byly přirovnávány k alchymistickým kuchyním. Oslňovaly čich vzácnými vůněmi, které se mísily ve specifickou atmosféru. Ten apatykářský pach přešel až do lidového popěvku. Zcivilněly naše lékárny; bylo by pošetilé na to si stěžovati. Staly se přístupnějšími, přiblížily se více denním bolestem. Změnily se i kořeně zápachy, nahrazeny značnou měrou pronikavými výpary chemických produktů. Chtěl bych toužiti spíše po tom, aby tajemství, jež často byla pouze v nevědomosti, padla ještě dokonaleji. Více než alchymistická záclona může nám prospěti otevřenost společenského zájmu a poznání, jasné denní světlo pro naši práci.

Tajemství, jež nám zůstanou, budou jen tajemstvím nemocné společnosti. Sta a sta receptů, která procházejí našima rukama a jež přeléváme do lahviček a uzavíráme do droboučkových papírků, to jsou protokoly o lidském utrpení, o základní lidské touze být zdrav. A k nim přibývají utroušené stesky čekajících pacientů a jejich příbuzných. Náš zájem nesmí být zvědavostí. Obrazy se střídají, základna je vždy táž. A věřte, je dobré hledati světlé stránky našeho povolání v uspokojení, když naše drogy a preparáty zařadí se do služby k úlevě a uzdravení.

*

I Vy jste hubovali na medicínu, že jsou drahé a odporné a nakonec, že to všechno mastičkářství není k ničemu. S tím se musíme smířiti shovívavě a skromně. Nenabudeme nikdy sladké sympatie cukrářů, k nimž za příjemných okolností a za chutnější fabrikáty nosíme své peníze. Spokojíme se s tou satisfakcí, že posleze i ti nejvíce reptající a nevraživí přece jen najdou k nám cestu. Snad si je získáme přátelstvím v neštěstí, které je vzácnější než naše kořeny.

*

Jeden můj vysokoškolský učitel přirovnal práci za tárou k výkonu strojuvůdce expresního rychlíku. To se Vám může zdát stavovským vynášením. Ten přírůbek neměl než znázorniti nepřetržitě a pozorlivě napětí myslí, připravené v rychlém tempu zadržeti chybné znamení a nedopustiti zmyšlený hmat ruky či pohled oka. Okolnost, že si to neuvědomujete, svědčí o Vaší důvěře. Noviny nás nemají nijak v lásce; dovedou nanést syté případ, kdy pozornost farmaceuta selhala. Ale slouží nám tím vlastně. Dokumentují, jak výjimečný je to případ. Přičtete nám to k dobru.

*

Poznáváme lidi, neboť se s nimi setkáváme ve chvílích deprese; známe jejich bolest. Nerozlišujeme chudobu a bohatství. Nevidíme rozdílů. Jsme mlčenliví a není příkladu, že bychom frivole či lehkovážně zklamali důvěru. Formujeme svou tvář do ochotné pozornosti; nesmí se na ni promítnouti překvapení, štitivost, despekt či odraz beznadějněho dokumentu. Lékaři nám svěrují tajemství o cizích i známých lidech, o nichž nevíme, zda ti jich sami znají. Nesmíme připustiti úsměv chou-

lostivé informovanosti, neřku-li stopu lascivní dotěrnosti. Tvář mladého farmaceuta i farmaceutky musí připouštěti každou žádost se stejným předpokladem ochoty ke službě. V obličejí lékárníka je veliký kus společenského umění.

Lidé nevědí, že můžeme býti také unaveni, neodpustí si ani zdůraznění, že přece jsme tu k tomu, abychom byli vždy k dispozici. Naučíme se trpělivosti, ať již se sebevětším hromováním ve skrytu vítáme uštěpačné zadrnění zvonku o štědrovečerní večeři, uprostřed napínavého románu, v příjemném teple postele a usínání, za tvrdého spánku, či pozdě k ránu. A vychladlá kamna často studí, a roletami fouká mrazivý vítr. Co jest? Úraz, zápal plic, krize v těžké horečce dítěte, nepravidelný porod — ale také ztracené šidítko a nešťastný otec drkotá zuby před okénkem, zásada neinvestovati ani haléř do nejprimitivnějších běžných medikamentů — a konečně nezřídká opilé rošťáctví, legrace, či nepředpokládaná erotická žádost. Naučíme se nerozčilovati se ani v těchto případech a nikdy se nezmýlíme, abychom čekali díky, kterých také pravidelně se nám nedostane. Máme blažé vědomí, že vydavše třebas prášky v ceně 90 hal. ve 3 hodiny v noci členu nemocenské pojišťovny místo zákonné díškrece v obnose Kč 1.50, kterou se neodvážíme požadovati, bylo nám dovoleno sloužiti bez mrzké odměny, a dokumentujeme svou lásku k bližním trpělivým vyslechnutím výtky, že jsme se dlouho nevyhrabali z peřin, a že vlastně máme míti celou noc otevřeno, jak to v novinách nedávno jeden dobrý muž s důrazem požadoval. Neboť proč vlastně jinak měli bychom míti privilej provozovati lékárnickou živnost?

*

Mám-li přejíti do psychologických a sociologických i odborných vztahů, kterými může lékárník se spojovati se svým povoláním, zastavím se u některých smyslových vjemů, které se nám nabízejí. Ani byste snad netušili, jak nezbytným požadavkem k ulehčení práce, která se nám musí státi denní samozřejmostí, jest pro nás smyslová zkušenost. Mohli jste snad už slyšeti, že poznáte farmaceuta v řadě chemiků, kteří dostali za úkol analyzovati a identifikovati nějaký produkt podle toho, že nevezme kdejaké zkoumadlo, nýbrž nejprve na preparát se dívá, pak si k němu čichne, dá jej mezi prsty a konečně si trošinku lízne. Teprve pak se může nastoupiti analytický pochod. To se farmaceut odvolává na vžitou zkušenost svých smyslů, kterou si již tyro — (adept lékárnictví po dvouleté praxi před vstupem na universitu) — musil osvojit. Zkamaráditi se s přečetnými svými materiáliemi, poznávaní je po vzhledu, vůni, zrnu, při hmatu i chuti. Stává se nám, že si je i zamilujeme pro některou jejich vlastnost. Každý farmaceut jistě má takové vyvolené, jež nemůže vzíti do ruky, aby se s nimi nepolaskal, přes to že třebas právě ony jsou předmětem odporu mnohých lidí. U jednoho je to třebas ether, jehož zápachu libě se nassaje, u jiného peruánský balsám, aceton, kořen valeriany, jejíž specifická vůně některým lidem způsobuje mdloby, chloroform, různé etherické a dehtové oleje, kreosot atd. Ba i karbolová kyselina a jodoform nejsou pravidelně našemu nosu nijak nesympatické. Smysly se mohou nejen přízpůsobiti, nýbrž i eliminovati pak své záliby zcela odchylně. Máme i bohatou škálu barev, které s různými přísadami se mění, přepodstatňují, splývají či vyvstávají jakoby divem svou rudostí či žlutí ze směsi bezbarvých látek. Nemyslete si, že vidíme v tom jen formulky chemických reakcí o slučování, a že nevnímáme visuálně s indivi-

duelní radostí tento básnický doprovod logických předpokladů. A mne asi neopustí touha napsat román, který by obsáhl svět podivuhodných proměn, jimiž žije, rodí se i umírá — rozsáhlá společnost mých preparátů. Mohl-li být z básně zvítězí svět, proč ne svět molekul, atomů, se zákony jejich elektrických nábojů?

*

Jedním z důvodů vážnosti a záhadnosti lékárnické pracovní a okolnosti, která nás spojuje se starověkými a středověkými čaroději a zaklínači, je strážcovství jedů. Rafinovaný kult jedů a geniálních otrav ovšem opadl. Jed jest dnes řídkým prostředkem vraždy, vyjímajíc snad arsenik, který pro své použití ve veterinární praxi ve značnějších množstvích je poměrně snadno přístupný. Ze sebevrahů jen služby dodržují tradiční věrnost ohavnému lysolu a farmaceuti a medici veronalu, jímž vykupují si nebolestnou a klidnou smrt. Bohatství rostlinných i minerálních jedů bylo podrobeno, z prostředku suverenní a neodvratné zkázy stala se mikroskopická špetička téměř nevinná a podřízená lidské službě. Již se nebojíte pojídat své večeri a dívající se do dna poháru vína, a nemáte ani nejmenší obavy, že ve lžičce medicíny, kterou s trpnou grimasou polykáte třikrát denně, je skryto něco záluďně vraždícího. Za černými dvířky v lahvičkách s černými štítky klidně dřímají, ničím nepřipomínající svou výbušnost nabitých revolverů, jejichž nábojnice má závratné číslo ran. Hle, malounká lahvička atropinu či scopolamin, s bílými zrny, jimiž byste nenaplnili kávovou lžičku, nu — řekněme umírněně — tři sta dospělých lidí by se mohlo s ní spokojit při cestě na onen svět. Nezkoušenému by mohly ty cifry stoupnouti do hlavy. To snad prvně — ale pak nemáme k nim jiného vztahu, než váhový poměr droboučkových kvant. Nepřijdou nám ani na mysl takovéhle počty. Dobrý farmaceut ke všem svým drogám a preparátům přistupuje se stejnou pečlivostí a precizností. Jen protože píšou tenhle článek, nelenil jsem si vypočítati, že má jedová skřínečka stačila by na vyhubení celého našeho slavného města. A ještě by zbylo dosti pro obsloužení všech mých literárních přátel.

*

Při pohledu na pracujícího lékárníka máte mti přibuzný dojem jako při pozorování ekvilibristiky zručného číšníka. Odlišnost materie nechte stranou. Žádné zátopy rozlitých tekutin, ostré odtrhnutí hrdla láhve při pohybu klesajících vah, hravé odměření kapek, žádné patlavé smolení těsta na pilulky; měřítkem budíž Vám dojem snadnosti zatočení třenky (doleva na rozdíl od kuchařek) v misce na masti či prášky, lehkost a citlivost pohybu. A když toho dosáhneme, přirozeně, že nám naivně namítnete, že to vlastně není žádná práce, jen takové hračkářství a ženské pipláni. Prosim, račte to zkusit.

Chtěl bych dělati mnoho věcí na světě. Mnohé povolání zdá se mi krásné a dobré. A každý lékárník Vám řekne, že je mnoho nesnázi a malé přátelství k naší práci. Ale přes to mám rád to svoje panství černých vyřezávaných regálů se zlatými proužky, s falangou broušených lahviček, s řadami vyplechovaných zásuvek. A myslím-li si často, jak by bylo příjemné vyléti ze všeho sterého sešňěrování průřeznými povinnostmi a nařízeními, nevím, jak by se mi bez toho žilo.

*

Co řekne redaktor? Mnoho jsem toho napsal a přeče skoro nic. Nebědoval jsem moc? Chtěl jsem se vystříhati toho protivného a známého obyčeje. Vždyť ty lamen-

tace také nejsou nic platné. Ale než skončím, odpustíte mi jednu vzpomínku ještě: V naší republice je několik set lékárníků, kteří žijí v nepřetržitě vazbě. Jak to? Jsou ve službě 11 či 12 hodin denně a zbytek do čtyřadvaceti v pohotovosti. Ti si nemohou ani valně nikde stěžovati, poněvadž neopouštějí svou táru. Ať již si myslíte o zisících lékárníků cokoliv, ti to nevydělají tolik, aby mohli mít kvalifikovaného spolupracovníka. Nikde jsem neslyšel, že by jim někdo řekl slovo uznání za jejich sebezapíravou a oddanou práci na zapadlých štacích, nikomu snad ani na mysl nepřišlo, že není ve dvacátém století vůbec příkladu pro takovou vězeňskou robotu. Nemluví tu ze mne egoismus ani stavovská sentimentálnost. Snad Vám budou vděční, když s trochou lidského a sociálního zájmu si teď se mnou na ně vzpomenete.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Rychlostní rekordy a jejich praktická cena.

Není tomu dávno, co se světem rozléta tragická zpráva, že Sir Henry Segrave, sympatický a obdivuhodný vládce rychlosti, nejrychlejší muž na zemi i ve vodě, je mrtev, podlehnuv v opětovném souboji s největší rychlostí v motorovém člunu. Asi před dvěma měsíci byla dokončena stavba největšího a nejsilnějšího motorového člunu na světě „Miss England II“ o 4.000 koních, určeného pro majora Segrava k jeho novým útokům na světový rychlostní rekord na vodě, patříci Američanům. Segrave nelenil ani okamžik a hned po dostavení člunu dal se do boje, absolvovav dříve několik pokusných jízd. Při jednom z prvních pokusů o zlodání největší rychlosti v mokřím živlu — držené americkým člunem „Miss America“ výkonem 154 kilometrů 484 metrů v hodině — praskl lodní šroub, porouchav zároveň silně lodici. Segrave nedal se tímto počátečním neúspěchem deprimovat a rychle provedl s mechaniky nutnou opravu. Po několika dnech se opět pustil do nového boje s rychlostí na jezěře windermerském, který se mu stal osudným. V rychlosti 160 kilometrů narazil jeho člun na silnou větev, ukrytou pod vodou, prudce se zvrátil a pohřbil celou svoji posádku do zvlněných vln. Segrave byl vytažen s těžkými zraněními, jímž krátce nato v nemocnici podlehl.

Sir Henry Segrave je mrtev. Vládce závratných rychlostí, nejrychlejší z nejrychlejších na zemi i ve vodě podlehl konečně rychlosti, nad níž dovedl tolikrát a tak překvapujícím způsobem triumfovati. Jeho motorová loďice ztroskotala právě v okamžiku, který jí měl dobytí hrdého titulu nejrychlejší na světě. Segrave již v předchozích jízdách překonal oficiálně americký rekord a získal Anglii světový rychlostní primát na vodě. Ale to vše mu nestačilo. Chtěl triumfovati nad největší rychlostí znovu a znovu, pronikavěji a přesvědčivěji. Neúprosná a mstící se rychlost nabyla však tentokrát vrchu nad ním a přivodila jeho pád. Stroj vzepl se vládě svého pána a zabil jej, ztroskotav při tom zároveň.

Tak končí všichni tito velcí gladiátoři rychlosti, velcí championi, propadnuvši vraždícímu pokušení, neodolatelnému vábení rychlosti, zakletí v začarovaný okruh vítězně písně motoru. Henry Segrave byl si vědom této skutečnosti a věděl, že i na něj čeká stejný osud. Mnohokrát pocífoval a uvědomoval si, že již dosáhl limity a že by měl ustát. Při každé této příležitosti prohlašoval, že již zanechá povolání závodníka a rychlostního „štváče“. Mnohokrát byl již k tomuto kroku rozhodnut, poslouchaje usilování své ženy, aby opustil dráhu tak nebezpečnou a zaměnil ji za bezpečnější působení v automobilové konstrukci, kde se mu naskýkala jedinečná přítomnost a ještě skvělejší budoucnost. Ale vždy ještě podlehl volání rychlosti. Byl určen

k jinému povolání, než konstruktérskému. Jeho životní nezbytností bylo závrtné tempo závodního stroje, rychlejší, stále rychlejší. Znovu a znovu vrhal se do boje s rychlostí, třebaže vždy prohlášoval, že je tak naposled. Vábení rychlosti bylo silnější, než jeho touha po klidném životě. Touha být nejrychlejším z nejrychlejších stala se mu nezbytností a tím i zároveň osudem. Stala se vášní, již nemohl odolati ani genius a veličan formátu Segravova.

Nutno ale hned podotknouti, že Segrave nebyl žádným moderním dobrodruhem. Byl vzorným manželem, uznávaným a populárním inženýrem-konstruktérem, všestranným sportovcem. Svoje rekordní pokusy připravoval s přímo jedinečnou svědomitostí. Byl mužem, neznajícím strachu. Jakmile jednou zasedl za volant závodního vozu anebo motorového člunu, neznal nebezpečí, neznal překážek, neznal nemožností. Nasadil vše, aby získal zlomek vteřiny, znamenající nový rekord, znamenající dosažení nového rychlostního vrcholu.

Segrave padl v boji za svůj ideál. Padl v boji s rychlostí, který byl radostí a naplněním jeho života. Chtěl být nejrychlejším mužem na zemi a také se jím stal. Dvakrát odjel do Ameriky, aby zde na pláži daytonské podnikl útok na největší pozemský rekord rychlostí a dvakrát se vrátil ve vítězném triumfu. Ale to mu nestačilo. Chtěl své vlastní vládce vod, svému ostrovu dobýt supremacii i na vodě. Dobyl jej. Ale ani to mu nestačilo. Chtěl překonat i sebe. Zatím se zabil. Sir Henry Segrave byl nesporně hrdinou nezloinné vůle a ocelového srdce. Patřil do rodiny velkých odvážlivců, kteří nedovedou ani na okamžik odpočívat na dobytých vavřínech, jejichž devisou je být stále prvním, jíti dále a dále, rychleji a rychleji, výše a výše. Bylo marné mu říkat: Nech již toho pokoušení osudu; dosažený vrchol ti dostačí. Byl k nezastavení jako koule jednou vypálená z hlavně. Byl hráčem, náruživým hráčem s osudem. A vyhrával stále víc a více, než kdokoliv jiný. Ale štěstí se jednou obrátí. A Segrave hrál jednou přes příliš vysoko a karta selhala. Ale Segrave přece jen hrál, musil hrát. . .

Lure of Speed! Segrave propadl tomuto neodolatelnému volání moderní síreny duší i tělem, přestože věděl velmi dobře, jak snadno se změní závodní vůz ve vlastní rakev. Na jednom místě své knihy psal: „Automobilové závody jsou dnes věcí nervů. Je velikým uměním vystupňovat výkonnost vozu k maximum, k limitě, k 99-99 procentům, dosáhnouti tohoto magického bodu a držeti se mu po celý závod pokud možno nejlépe. Kdo se však dá svést a překročí tento limit o zbyvajících zlomek, je ztracen. 99-99 znamená triumf — 100 pak smrt.“

Není vždy možno žít podle svých poznatků. Musí je potvrdit smrti je nesporně tragický, heroický osud.

A když pak přišel konec, který byl jen logickým důsledkem osudu, určeného již předem, byl pro nás mnohem méně překvapující, než bolestný. Každý musí zaplatit jednou daň ze hry, která mu přinesla velké výhry. Je to nevyhnutelný osud. Je to známý fakt. A přece již dnes je v Americe člověk, který přemýšlel na překonání Segravova rekordu, který se neleká jeho osudu. A tak tomu bude stále.

Je honba za rekordy, to ustavičné a tak drazé placené zápolení s rychlostí jen moderním výstředkem anebo je životní nezbytností, danou již dávno a stupňovanou poměrně nutností? Bylo mnoho uvažováno a psáno o této věci. Bylo mnoho názorů pro i proti. Uvedeme jich zde několik, především názor, či lépe náboženství Segravovo, snesené v jeho krásné knize „Lure of Speed“.

„. . . O rychlosti samotné, jako faktoru v lidském vývoji, nemohu s hlediska odborného mluvit, poněvadž k tomu nejsem kvalifikován. Tuto úvahu přenechám rád vědcům. Mohu jen konstatovati na základě své dlouholeté praxe na poli rychlosti, že tato má mnohem větší význam, důležitost i aplikaci, než se všeobecně myslí. Velmi často jsem se tázal sám sebe, aniž bych si kdy mohl uspokojivě odpovědět, proč se vynakládá tolik lidského úsilí na rychlost, na její překonání a ustavičné zvyšování. Není to jen proto, že je dominujícím faktorem moderního, civilizovaného světa? Ve všech věcech, ve všech dobách animálního života byla rychlost vždy dominujícím činitelem. Dosažení určité rychlosti je již člověku, stejně jako zvířeti, instinktivně vrozeno. Toto uvědomení si potřeby rychlosti a tato stálá honba za ní se stala důležitou vzpružinou, nezbytnou hybnou pákou pokroku, vývoje.

Rapidní vývoj mechanické rychlosti je největším divem moderního světa. Dnes dosahují malé vozy takových rychlostí, jaké byly před několika lety nedosažitelné i těm největším veličanům. V životě živočišném je vývoj rychlosti přirozeně pomalejší; je však rozhodně patrný. Myslím, že ten okamžik, v němž si člověk uvědomil ve svém, ještě málo zralém mozku, že by mohl dosáhnouti větší rychlosti, než jaké je dosud schopen a vyrovnati se tak jiným tvorům, případně je i předčítí, byl jedním z nejvýznamnějších pro osud lidstva. Poznatek, že kůň může nésti člověka, případně jeho náklad byl pro první lidi tak senační a radostný, jako pro pozdější jejich potomky objev parní lokomotivy a jejich možností. Největší rychlost, již mohl tehdy člověk dosáhnouti svými údy, nepřevyšovala jistě 30—35 kilometrů v hodině. Na koni byl již rychlejší o dobrých 10 kilometrů. (Moderní kůň, jehož rychlost je uměle vyštvána trainingem a závodní technikou, je přirozeně ještě rychlejší.) Člověk si brzy uvědomil, že snaha o zvýšení jeho vlastní rychlosti, rychlosti jeho nohou je možná jen velmi malou měrou. Také s příchodem civilizace tato snaha vymizela. Civilisace přinesla prostě názor, že člověk může prostřednictvím zvířat anebo jiných prostředků dosáhnouti větších úspěchů, než svým vlastním úsilím. Rychlostní schopnost prehistorického člověka byla pro něj stejně nezbytností jako radostí. Když tuto nezbytnost přenesl na jiné živočichy, využil své schopnosti jen jaksi pro radost anebo v případě krajní nutnosti. A zde je vidět, jak se historie opakuje. Od zavedení a praktického osvědčení motorových vozidel — které se datuje asi o třicet let zpět — pozbýval kůň, jako dopravní prostředek, rapidně na významu a stával se rostoucí měrou objektem sportovním.

Parní motor zrodil lokomotivu, která pak přivedla stvoření mechanického samohybu na silnicích. Ten byl ale prakticky velmi málo použitelný až do té doby, dokud nebyly vytvořeny pneumatiky. Velocipéd dal život bicyklu, bicykl přivodil zavedení a zdokonalení pneumatik a pneumatika umožnila plně využití moderního motorového vozidla jako praktického a rychlého dopravního prostředku. Po autu došlo na letadlo. Rychlostní křivka rapidně stoupala.

Celý tento rapidní vývoj byl jaksi poháněn a umožňován soutěžením v rychlosti, bojem o zvýšení dosavadních rychlostních možností a o dosažení nových limitů. Jakmile se podařilo jednomu konstruktérovi stvořiti lokomotivu, jejíž rychlost byla 50 kilometrů, již se objevil jiný člověk, který ohlásil, že jeho stroj pojede rychlostí 60 kilometrů v hodině. Tak tomu bylo dříve, tak je tomu dnes a tak tomu bude jistě i v budoucnu. Jednou z nejzajímavějších věcí na světě je fakt, jak rychle se lidé přizpůsobují výsledkům vynálezů a pokroků. Když byla stavěna první železnice a odvázní inženýři tvrdili, že v průběhu let bude na ní dosažena rychlost 90 kilometrů v hodině, vyskytlo se mnoho učenců, tvrdících, že lidský organismus nesnese podobnou rychlost a námahu. Netrvalo to ani mnoho let a tito učenci mohli na vlastním těle poznat neškodnost 90kilometrového tempa, respektive opravdový požitek z něho. Stejně tomu bylo, když první konstruktéři automobilů prohlašovali, že stroje nejlépe budoucnosti dosáhnou rychlostní hranice 100 kilometrů v hodině. Lékaři tvrdili, že lidský organismus nejen nesnese velký tlak, který se vyvine při této rychlosti, ale i neovládne vozidlo, řídit se tímto šilenným tempem. Kdo však dnes pokládá rychlost 100 kilometrů v hodině za nemožnost? Když byl postaven 1.000koňový Sunbeam a já prohlásil, že na něm chci dosáhnouti rychlosti nad 300 kilometrů, vyskytla se sta inženýrů i lékařů, kteří tvrdili, že je to vyloučeno; ne snad proto, že by tato věc byla po stránce mechanické nemožnou, ale proto, že tato rychlost je nad limit lidské možnosti. Dostalo se mi nesčetně varování, než jsem nastoupil cestu do Ameriky. Věřím, že byla myšlena přátelsky a upřímně; to však nemění nic na faktu, že byla zbytečná a nesmyslná. Nerozpakují se tvrdit, že řízení Sunbeamu o 1.000 koních v tempu nad 300 kilometrů v hodině bylo za příznivých podmínek povětrnostních jednou z nejsnazších a nejpříjemnějších věcí v mém životě. Nebylo v něm zároveň nic smrtelně nebezpečného. Připouštím, že člověk, který není zvyklý na větší rychlosti, by se dostal do nesnázi v případě, že by jel za volantem velmi rychlého vozu. Tvrdím-li, že i při tempu 300 kilometrů v hodině

nemusi býti stroj ještě pro člověka věci vraždící, mám na mysli člověka s maximální zkušeností v oboru rychlosti. Vložil jsem do svého rekordního pokusu všechny zkušenosti své závodnické kariéry. Reakce oka, mozku i svalů je tak dokonalá, že se domnívám, že by se člověk naučil jezdit prakticky i rychlostí 300 kilometrů v hodině (ovšem, že by to podmiňovaly ideální silniční poměry a další okolnosti). Co je dnes možné při 150 kilometrech v hodině, bylo by zítra možné i při 300 kilometrech.

Všeobecně je závodění užitečnou a nezbytnou věcí. Záleží však silně na cestě, již se ubírá. Není vždy hlavním úspěchem dosažení věci, která je prostě fyzicky možná, nýbrž spíše věci, která je prakticky cenná a použitelná. Závodní vůz, závodní člun, závodní letadlo jsou schopny dosáhnouti rychlosti, které jistě nikdy předtím dosaženo nebylo. A přece jen mohou býti postaveny přístroje ještě rychlejší. Před jejich vytvořením je však nutno si položit otázku „Jaký bude mít z toho kdo užitek?“ Na možnosti zodpovězení této otázky bude záviset praktická cena a velikost nového pokusu.

Mohu říci, že právě poznání, že jen stěží se dá prakticky využít zvyšování rychlosti na zemi, mne vedlo k mému vzdání se kariéry automobilového závodníka. Každoročně se zmenšuje možnost dalších rychlostních zvýšení a přece každoročně stoupá počet obětí a ztrát, vynaložených na tuto honbu. Přirozeně, že i nadále budou konány automobilové závody a že zkušenosti z nich získané budou mít prakticky velkou cenu; ale to nejsou závody a rychlostní honby, které já mám na mysli a které mne zajímaly. Jsem přesvědčen, že závodění a závodní vozy udělaly nesmírný kus záslužné práce pro rychlý vývoj standardních užitkových vozů. Pro svoji osobu jsem se však nikdy nevěnoval závodění za tímto účelem. Nevábila mne užítková, ale čistě sportovní stránka závodění.

Byl jsem nejednou tázán, jakou maximální rychlost považuji ještě prakticky za bezpečnou pro jízdu na silnicích. Zodpovězení této otázky není tak snadné. Vždy záleží na řadě okolností, na silnici, na voze, na jezdcích, na počasí a podobně. Sám jsem nescíslněkrát řídil, respektive řídil svůj vůz na silnicích tempem 180 kilometrů v hodině (nebudu vám z pochopitelných důvodů říkat, kde) a jsem přesvědčen, že tak mohu učiniti kdykoliv v budoucnu. Dokonalý vůz a dokonalá závodní zkušenost jsou dva činitelé, jejichž gradace znamená zároveň gradaci rychlostních možností. Je ovšem zároveň závislá na silničních poměrech. A tu nutno podotknouti, že zdokonalování těchto pokračuje nepoměrně pomalejším tempem než zvyšování rychlosti. Příští doba bude nesporně vyžadovati zvýšení transportní rychlosti všech druhů vozidel, tedy i automobilů, respektive hlavně automobilů; bylo by proto záhodno, aby již dnes se inženýři zabývali myšlenkou na vhodnou konstrukci silnic.

Motorové závody jsou velmi často pokládány za sport, sportovní výstřelek, prostředek k ukoujení touhy po výstřednosti anebo po vzrušující zábavě. Kdo však je poněkud znalý věci, ví zcela dobře, že závodní vozy jsou příliš drahé věci, než aby se hodily jen tak pro hraní anebo pro zábavu. Jednalo-li by se někomu jenom o zábavu, mohl by si nesporně tuto opatřit mnohem levněji. Smyslem motorových závodů je získání nových technických poznatků, použití nových ideí a zvýšení dosavadních výkonnostních standardů. Většina konstruktérů vyzkouší nejprve každou svoji novinku v závodě. Teprve v případě osvědčení se při znásobené námaze ji aplikuje na normální užitkový vůz, kde při normální námaze musí plně uspokojit. Závodění má velkou cenu ekonomickou. Umožňuje ve velmi krátké době získání rychlých poznatků; tím urychluje tempo pokroku. Je starou pravdou, že závodní vůz dneška je užitkovým vozem zítřka.

Každý konstruktér, který vynalezl nějakou technickou novinku, ať již na motoru anebo na chassis, již chce aplikovati na užitkových vozidlech, měl by ji nejprve vyzkoušet na závodním voze. Námaha, již jsou vystaveny všechny části závodního vozu při závodě, je nepoměrně vyšší než námaha nejdelsího provozu. Vydrží-li tedy nová věc úspěšně tvrdou zkoušku závodní, osvědčí se nesporně uspokojivě i v provozu.

Nutno však ihned podotknouti, že mezi závoděním je veliký rozdíl. Každý druh závodů má nesporně nějakou praktickou cenu; největší

však má přece jen ten druh závodů, který je nejbližší užitkovému provozu — jsou jím závody silniční. Je totiž velký rozdíl mezi závody na silnici anebo v autodromu. Při závodech na speciálních drahách, tak jako jsou na příklad konány v Americe, kladou se na soutěžící vůz dva hlavní požadavky — požadavek rychlosti a spolehlivosti. Otázka brzd, převodů, rychlostních skříní a podobně je zcela vedlejší. Také po stránce námahy a jezdeckého umění je závodění na speciálních drahách snazší než závodění silniční. Proto na příklad vyhraje nesporně v autodromu vůz rychlejší, zatím co na silnici slabší vůz, ale řízený zručnějším řidičem, může dobře triumfovati i nad vozem podstatně větším. Ale i mezi silničními závody, respektive vozy, které se jich zúčastňují, jsou dva podstatné rozdíly. Některých silničních závodů se mohou zúčastniti pouze vozy speciální, enormně rychlé a mající jen velmi malou podobnost s užitkovými vozy příslušných značek. Výsledky získané ze závodů těchto vozů jsou experimentálně průkopnické, jejichž aplikace na užitkový vůz teprve následuje. Naproti tomu jsou závody čistě seriových vozů, užitkových; jimi se jen dokumentuje dokonalost řady zařízení, jejichž osvědčení potvrdily závody vozů prve jmenovaných.

Všimněme si detailněji, jakým způsobem závodění zdokonalilo konstrukci cestovních vozů. Vezměme na příklad dnes tak enormně rozšířený malý vůz o výkonnosti 8—12 koní. Ještě před několika lety se hledělo na čtyřválec této výkonnosti jako na hračku. Dnes je to vůz používaný s plným úspěchem i velmi náročnými jezdci. Pomocí zkušeností, které získali konstruktéři ze závodů, podařilo se z motoru tak malého dostat tak velký výkon, aniž by tím trpěla jeho životnost anebo spolehlivost. Hlavní snahou moderního konstruktéra je snížení váhy vozu při zvýšení výkonu jeho motoru a při nezmenšené jeho bezpečnosti a trvanlivosti. Čím větší bude výkonnost vozu v poměru k jeho váze, tím větší bude užitečnost provozu v něm. Každý kilogram, ušetřený na váze vozu při nezmenšené bezpečnosti, znamená již sám o sobě zvýšení výkonnosti motoru.

V závodění je otázka osobního pohodlí zcela podřadnou věcí; proto není možno považovati vypěstování kultu víceválcových motorů závoděním za pouhý krok k větší pružnosti chodu motoru a tím i pohodlnosti jízdy ve voze tímto motorem opatřeném. Víceválec byl vytvořen a zpopularisován proto, že znamená snížení pohybujičích se částí motoru na minimum; jinými slovy — zvětšováním počtu válců může konstruktér při stejné obsahové kapacitě dostat ze stroje větší výkonnost. To plně pochopili výrobci osobních vozů. Osmiválcový motor není snad podstatně lépe vyvážený než normální šestiválec; ale poněvadž váha jeho pohybujičích se částí je menší, může pracovati bezpečněji na větší počet otáček v minutě, proto s hlediska cestovního znamená další zvýšení pohodlnosti jízdy, poněvadž vyžaduje jen velmi řídké přesouvání rychlostí. Je velmi zajímavým momentem, že právě silniční závody, při nichž častá a včasná přeměna rychlosti je hlavní podmínkou úspěchu, vedly k vytvoření typu motoru, který může jeti tempem 10 kilometrů v hodině stejně dobře jako tempem 100 kilometrů v hodině, aniž by byla potřeba sahati na rychlostní páku. Závodní vozy znásobily akcelerační možnost vozu právě kultem víceválců a přispěly tak k další dokonalosti a pohodlnosti cestovních vozů. Pružnost chodu motoru, jeho zvýšenou výkonnost a s ní nesporně spojené zavedení hliníkových pístů bylo dalším dobrodiním, které dal závodní vůz cestovnímu. Vůbec zmenšení váhy pohybujičích se částí motoru je velikým ziskem, které závodní zkušenost získaly pro vůz užitkový. Dnešní motorista děkuje závoděním nejen za vysoce výkonný motor, vážící velmi málo, ale zároveň jedinečně úsporný a neobyčejně trvanlivý.

Praktický motorista ale děkuje závoděním ještě za jiné vymoženosti, které mu dnes umožňují jezdit bezpečně, pohodlně, rychle a levně. Před válkou na příklad byly bolesti i vozů velkých a drahých kategorií ventily, které bylo nutno po každých dvou až třech tisících kilometrů zabrusovati a seřizovati. Dnes možno říci, že tuto operaci stačí provést jednou za rok. Za tuto nespornou výhodu děkuje motorista specialistům ocelářům, kteří k ní však dospěli jedině na naléhání závodníků. V závodech se poznalo, že ocel používaná na tehdejší ventily normálních vozů je úplně nedostatečná pro námahu, již je vystaven

tento v závodním voze. V důsledku toho bylo v tomto oboru pilně pracováno a dnes se dospělo až k takovému stupni dokonalosti, že můžeme hnáti své vozy po celé hodiny na plný plyn, že rozžhivíme ventily téměř do běla a přece jen fungují bez nejmenší poruchy, bez nejmenší deformace.

Je dále pozoruhodné, jak rychle zdomácněly u užitkových vozů motory s ventily horem řízenými, takže dnes mají vrchol nad ventily postranními. Nechci tvrdit, že jen závodění přineslo horem řízené ventily, ale musím rozhodně zdůraznit, že jen závodění učinilo tento jejich typ tak výkonným, spolehlivým, dokonalým. Kompresor, který má nesporně velkou budoucnost, děkuje za svoji existenci také jedině závodění. Dnes je také po většině používán jen u vozů závodních a sportovních; ale jakmile klesne jeho výrobní nákladnost, stane se nezbytným zařízením i u vozů užitkových.

Dále brzdy na čtyři kola, jeden z nejdůležitějších činitelů bezpečnosti v dnešním urychleném provozním tempu, jsou rovněž výslednicí potřeby a osvědčení v závodění. Dnes si bez nich nemůžeme ani představit dobrý vůz. Nebyli závodění, přišlo by jistě toto velké dobro o řadu let později. Jsme-li již u momentu bezpečnosti moderních vozů, musíme se nezbytně zmínit ještě o snížení těžiště. Všimneme-li si dřívějších vozů, žasneme, jaká to byla nemožně vysoká monstra. Postupem doby začalo pak rapidní snižování jejich stavby, tím i těžiště a tím zároveň zvyšování bezpečnosti jízdy v nich. Pro jízdu v zatáčkách je nízké těžiště vozu velkým plus a zároveň faktorem bezpečnostním a pohodlnostním zároveň. A byly to opět závodní vozy, které urychlily snížení těžiště a zvýšení bezpečnosti se zvýšením rychlosti rekordním způsobem.

Byla doba, kdy motorové závodění bylo výlučně sportem; dnes je však nezbytností po stránce technické, laboratorní i propagační. Ovšem, že i jejich sportovní stránka ustavičně existuje; její význam však bledne rok od roku.“ * * *

K a y e D o n (známý anglický závodník automobilový, který se marně pokoušel na nejsilnějším voze světa — „Stříbrné střele“ o 4000 koních o překonání Segravova světového rekordu rychlostního):

„Je přirozeně mnoho lidí, kteří se při každé příležitosti ptají: „K čemu je všechno to rychlostní snažení? Jak jen se mohou najít lidé, kteří si lámou vaz pro nějaký ten rekord? Na to se dá těžko odpovídati. Tato snaha po větší rychlosti, tato rychlostní horečka má svůj vnitřní podklad. Co svět stojí, snažil se člověk učiniti něco lépe, třeba jen nepatrně, ale přece lépe, než bylo doposud učiněno. A jak dlouho ještě bude svět stát, tak dlouho bude existovat boj o primát, prvenství, rekord. Člověku je již vrozena snaha po dosažení vyššího, lepšího, dokonalějšího. Tato věčně neukojitelná touha po vyšších cílech je hybnou pákou pokroku. Jako je snem a cílem každého boxera, atleta, plavce a podobně, státi se světovým mistrem, tak i snem každého automobilového závodníka je dosažení největší trofeje v tomto sportovním odvětví — světového rekordu rychlostního. Touha po dosažení vyššího cíle, přání býti lepším jiných, je nám vštípena v krvi. Když jsem byl malým chlapcem a myslím, že i když vy jste byli mladými, jste si rádi hráli na závody, na zápasy a podobně. Dělal vám jistě velkou radost, mohli-li jste zvítěziti nad ostatními a měli-li jste pověst neporazitelných, obávaných ve své ulici a podobně. A co je vlastně muž, než dorůstající jinoch.

Co se podařilo jednomu člověku, překoná jistě zakrátko jiný, pokud on sám se nepokusí překonat sama sebe. To je hlavní motiv, pohánějící mne i jiné k pokusu o překonání světového rekordu rychlostního. Hlavní pobídkou, abych se pokusil o nový rekord, byl právě Segravem utvořený sensační výkon 371 kilometrů v hodině, který prostě ohromil svět, a ohlášení Ameriky, že jej překoná. Ale americká výzva byla spíše aktem obranným než útočným. To jsem poznal ale později. Před svým pokusem měl jsem dva podklady, dva důvody, jež mne poháněly: osobní touhou po primátu a pak vůlí zachrániti Anglii pozemský primát rychlostní. Věděl jsem, že riskuji v tomto pokuse mnoho, ba všechno; ale je možné, aby člověk dbal nebezpečí, má-li soustřediti všechnu energii na dosažení velkého cíle...?

Půvab rychlosti (Dipl. ing. Dr. Derikerz). Nemohl jsem zjistiti, zda se již psychologové zabývali otázkou, proč mají rychlé pohyby, rychlosti všeobecně takový půvab. Chci se touto věcí tak trochu obírat; nikoliv po stránce psychologické, ale spíše praktické. Chci nastíniti, jak se tato věc jeví mně, jako inženýrovi. Je nesporné, že přihlížení a sledování rychlých pohybů a velkých rychlostí vzbuzuje v lidech zcela příjemně vzrušující pocity. Z této skutečnosti nedá se ovšem dedukovati, do jaké míry rychlý pohyb vyvolává tento půvab. Mnohdy i jiné věci zdě hrají důležitou úlohu. Přihlížíme-li řadě rychlostních závodů různého druhu, jako závodům v běhu, cyklistickým závodům, koňským dostihům, automobilovým závodům a podobně, máme různé intenzivní pocity uspokojení, nadšení a podobně. Tato výše pocitové míry je dána výší sportovní stránky závodu. Zdá se, jako by fyzické i duševní síly závodníkovy a jeho pocity přecházely na diváky; on vlastně vyvolává v nich půvab boje.

Mnohem účinněji prožíváme tyto dojmy a půvaby rychlosti, jsme-li bezprostředně v nich; sedíme-li na příklad sami za volantem závodního vozu a podobně. Ale i v oboru čistě sportovním jsou možnosti dosažení velkých rychlostí, a to bez mechanických prostředků; člověk, který je jednou prožil, touží, aby měl znovu možnost vychutnati jejich půvab. Vezměme na příklad lyžaře, který bez pomýšlení na nějaký závod se řítí plnou rychlostí se strmého vrchu. Je plně nadšen touto přirozenou rychlostí a jistě neopomine sebe menší příležitosti, aby ji mohl znovu okusiti.

Touha po větší rychlosti nerodí se v člověku jen z potřeby po závodění, po překonání jiných; jsou ještě jiné, stejně mocné popudy, které ji vyvolávají; první z nich je přání, překonat prostor, vzdálenost pokud možno největší rychlostí. Naše doba zvýšila velmi značně možnosti na tomto poli. Člověk, který jednou letěl v letadle, jel dálkovým rychlíkem anebo v rychlém voze, nezatouží po jiném dopravním prostředku; ne snad se stránky praktické, ale prostě z potřeby pocítiti na vlastním těle půvab velké rychlosti...“

Závodní zkušenosti jsou pro všechny. (Kapitán Irwing, konstruktér „Zlatého Šipu“, na němž Segrave utvořil světový rychlostní rekord automobilový).

„Jest samozřejmé, že automobilové továrny nebudou prodávati někomu, kdo chce velmi rychlý vůz, na příklad kopii „Zlatého Šipu“. Stejně není možno dáti normálnímu pilotovi k létání aparát, který soutežil v rychlostním závodě o Schneiderův pohár. Ale ti, kteří tyto přístroje stavěli a získali zkušenosti ze závodů a zkoušek, jimi absolvovaných, budou moci brzy aplikovati na užitkové přístroje své značky různé zkušenosti a detaily, které se na závodním přístroji osvědčily. Budou moci zvýšiti rychlost užitkových přístrojů a bezpečnost zároveň; a to je velmi značné plus. Závodní zkušenosti jsou velmi cennou věcí a dají se s výdělkem uplatnit. Již současná doba dává mi silně za pravdu; v budoucnosti však bude toto tvrzení potvrzeno ještě přesvědčivěji. Pokrok, který byl učiněn u automobilů na příklad po stránce vyměnitelnosti kol, výměny dílů mechanismu motorového, konstrukce pneumatik a podobně, je jedině výslednicí a profitem automobilového závodění. Stejně je tomu i v letectví.

Vím, že tisíce lidí se mnou nebudou souhlasit, když tvrdím, že Segravův rekordní výkon měl a má nesmírnou cenu pro veškerý anglický průmysl automobilový. A přece jen je to fakt. Po Segravově rekordní jízdě na anglickém voze, po jeho získání největší automobilové závodní trofeje anglickému průmyslu automobilovému, měl a má jistě každý anglický automobilista pocit, že jeho domácí výrobek je přece jen o něco dokonalejší než výrobek zahraniční. Každý Angličan je dnes přesvědčen, že má v sobě trochu ducha Segravova, byť i jen velmi nepatrný zlomek. A proto i po této ideové stránce mají rekordní výkony veliký význam a cenu...“

Mínění sportovce (Earl Howe, známý anglický automobilový závodník-amatér):

„Otázka, má-li cenu nasazovati život do tak odvážné hry, jako jsou rychlostní závody automobilové a rekordní pokusy, mne jaksi nezajímá. Miluji závody a rychlostní honby pro jejich velký půvab

nedbaje praktické ceny; jsem přesvědčen, že jsou nejsilnější sportem, přinášejícím nám mnohem větší vzrušení než kterýkoliv jiný sport.

Při podniku tak odvážném, jako byla Segravova senační jízda rekordní, je nejkrásnějším, že vyžaduje od jezdce maximální vypětí všech duševních i fyzických sil, stejně jako maximální odvahu a ducha-přítomnost. Segrave musil znáti svůj stroj do nejmenších podrobností; každý jeho dílek, šroubek, součástku. Jedině muž s tak bleskově rychlou duchapřítomností mohl s úspěchem dokončiti výkon tak senačního formátu. Segrave byl nejrychleji myslícím člověkem, jakého jsem kdy poznal; byl v tomto oboru, stejně jako v závodění, velikým umělcem.....“

Názor duchovního (Reverenda C. Salesly Wordwada, kaplana anglického krále):

„Všeobecně je heslo „Safety first“ dobrou zásadou a ochranou závoření. Nesmí se však rozhodně státi životním principem. Kdyby se jim lidé řídili bezpodmínečně, nebylo by pokroku; veškerý pokrok, veškerá snaha po dosažení vyššího cíle je spojena s nebezpečím. Malloryho zdolání Mount Everestu bylo nesporně jedním z nejbezpečnějších podniků, jakého se kdy odvážil. Nikdo však se neodvážil tvrditi, že Mallory dává svůj život v sázku za nic. Odvaha a vytrvalost v podobných činech mají v sobě určité božské posvěcení. A takovými projevy odvahy děkuje svět za víc než za všechny praktické, materiální úspěchy. Nebudeme míti rozhodně nikdy pochopení pro nesmyslné přepínání a šílené výstřelky; zato však hrdinové jako Mallory, Amundsen, Segrave budou vždy pietně uctíváni, poněvadž nesli hrdinně standartu pokroku a pozvedli ducha své rasy.

Starám se podstatně velmi málo o to, zda dosáhl Segrave rychlosti 371 kilometrů v hodině a staral bych se o to stejně málo i v tom případě, kdyby tuto rychlost zdvojnásobil anebo dosáhl jen jejího zlomku. Pro mne jako kněze a člověka je hlavní fakt, že ještě dnes existují lidé, kteří dovedou položit svůj život za ideál, lidé, kteří nejsou ovládnuti ustavičnou starostí o svoji bezpečnost, lidé, jimž tato bezpečnost je nade vše. Lidé rázu Segravova cítí v sobě určení k vykonání heroických činů, jejichž cena spočívá sama v sobě...“

Eddie

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Jar. Adloj:

Svět a Slovanstvo v číslech.

Čísla ze „světa koní“.

Proti předválečné době vykazují tato čísla vesměs pokles, místy dosti značný. Není to však vždy v souvislosti se škodami válečnými, někde souvisí to naopak s pokrokem lidské práce, s čím dál tím větším pronikáním strojů, zejména traktorů do zemědělství. Přibližný stav udávají tato zaokrouhlená čísla (většinou 1924) z některých jen zemí hlavních:

Rusko-SSSR	18·2	miliony kusů
Spojené státy	18·2	„ „ a asi 5·5 mil.
Argentina	9·4	„ „ mezků
Brazílie	5·2	„ „
Německo	3·7	„ „
Kanada	3·5	„ „
Polsko	3·2	„ „
Francie	2·8	„ „
Anglie a Irsko	1·9	„ „

V dalších zemích pak následuje Jugoslavie s 1 milio-nem, Československo má na 600 tisíc kusů, Bulharsko asi 180 tisíc.

Situace zdála by se pro Slovanstvo jako celek příznivá, příznivější než v počtu skotu, vypadá to, jako bychom

byli v tomto ohledu značně bohatí. Ale stav koní kolísá podle způsobu práce na poli, není to tedy vždy počet určující bohatství tou měrou jako počet hovězího dobytka. Zato ale kolísání počtu nebývá tak náhlé. Koní užívá po většině jen zemědělec civilisovaný, v jiných zemích větší počet koňstva souvisí se zvláštními podmínkami zemědělské práce. (Pastevní dobytkařství v jižní Americe, Argentina a Brazílie!) Ve Spojených státech na př. poklesl počet s 18·8 mil. 1923 na 18·2 o rok později a pokles ten bude dnes daleko větší, i když bohatství zemědělství neklesá, ale stoupá!

D O P I S Y

Češi a Moravani.

Vážený pane redaktore!

Dovolte mně přispět k diskusi o Čechách a Moravanech touto úvahou: Ve skutečnosti není vůbec žádného problému českomoravského separatismu a antagonismu. Jest pouze automaticky, bezmyšlenkovitě a nekriticky tradovaná vzájemná českomoravská zaujatost. Má svůj původ v minulosti, kdy šlo tehdejšímu vládnímu režimu o uskutečnění hesla „divide et impera“. Zvláště na Moravě byli popuzováni proti lidem z Čech a bylo využíváno každého vhodného případu ke generalisování. A dařilo se to, poněvadž naše rasa nevyniká zvláštním smyslem pro solidaritu; pruty Svatoplukovy celkem dodnes nikoho nepoučily.

Českomoravská vzájemná zaujatost jest však omezena pouze na kruh lidí, kteří onu tradici o antagonismu nekriticky přejali a dále se nedostali. Kdo měl příležitost z vlastního názoru poznat Moravany i Čechy, kdo žil delší dobu před Vysočinou i za ní, ten se brzy vybavil z předsudků o všech těch protichůdných vlastnostech a zásadních povahových zvláštnostech Čechů a Moravanů.

Pravda je ta, že jsou lidé slušní zde i tam, že jsou nepohavová individua v Čechách i na Moravě, že se setkáte s egoismem českým i moravskoslezským; genius zazáří čas od času tu i tam.

Usuzovat na povahu lidí v Čechách a na Moravě podle toho, co se stalo u Hvězdy nebo na Sibiři, podle Herbena a podle Stříbrného atd., jest povážlivé a nespolehlivé generalisování, subjektivně a po moravsku odůvodněné. Dozvuky historického, uměle vyvolaného a drže-ného českomoravského antagonismu v souvislosti s přemrštěným regionalismem umožňují dosud namnoze existenci úzkoprásého a malicherného rozlišování: Čech — Moravan. Vzájemné poznání lidí a kritické přemýšlení o lidech, věcech a prostředí rozptýlí nadobro ono nemožné a starosvětské škatulkování na lidi z království a na Moraváky. Na Moravě jest zaujatost vůči Čechům větší, než jest v Čechách proti Moravanům. Doznívá tu cosi analogického, co žije dosud plně v problému československém.

V Čechách se ovšem také setkáte s lidmi, jimž jest Morava čímsi nižším, ale to jsou většinou lidé s pražskou mentalitou, kteří s ideálně demokratickou rovností nazvou „balíkovem“ stejně ochotně Plzeň jako Dolní Mokropsy, Brno jako Kotojedy. Je to jenom dokladem bezmyšlenkovité tolerance, když takoví lidé dělají do jisté míry veřejné mínění ve věci, o níž diskutujeme. Lidé toho druhu nejsou ovšem objektivně směrodatní, zrovna tak jako jimi nemohou býti jednotlivci více méně vynikající a charakterní, kteří působí z Čech na Moravě a opačně. Naproti tomu jest v Čechách mnoho lidí, kteří mají Moravu rádi, ba v jistém směru radši než svoji rodnou zem, kteří si dokonce Moravany idealisují, což nelze už v tomtéž poměru tvrdit o Moravanech vůči Čechům a Čechám. (Výjimkou by snad byla jakási tradiční láska Moravanů vůči Praze.)

Mám za to, že opravdu neexistuje žádný takový povahový rozdíl mezi obyvateli obou zemí, aby z toho snad znovu ožil problém sepa-

Přítomnost

ratismu a antagonismu, beztak kdysi uměle vytvořeného. Může být pouze otázka, jaké stanovisko zaujmou vůči lidem slušným a lidem neslušným, kteří jsou jak v Čechách, tak na Moravě v poměrném stejném počtu. A otázka ta jest snadno rozluštitelná, poněvadž pro nezaujatého neslušný Moravan a neslušný Čech jedno jsou.

Krátce, celá věc se dá zjednodušit: ve své podstatě není vůbec problému Čech — Moravan, je jediné problémem lidí slušných a neslušných — a ti jsou všude.

Poroučím se Vám v úctě: *JUDr. Josef Mošuta.*

V Nymburce dne 14. července 1930.

V Praze, 18. července 1930.

Vážený pane redaktore!

Především chci pomoci paměti p. Ing. Kremera. O Čechách a Moravanech napsala roku 1925 do „Přítomnosti“ článek paní M. P. Panu Ing. K. asi něco z něho uvázlo v paměti, protože konstatování větších sympatií Slováků k Moravanům než k Čechům a také srovnání mezi Žerotinovou váhavostí diplomatickou a vojenskou statečností Moravanů na Bílé Hoře je z něho. Jinak nemám po výborném dopise pana Fantury mnoho co říci. Pan Ing. Kremer píše z Uherského Hradiště. Před lety setkal jsem se v cizině s pánem, který mne překvapil svou silnou a bezdůvodnou nechtí k Čechům a Praze. Byl také z Uherského Hradiště. Dali si v tom městě dostaveníčko poslední moravští lidé, kteří věří, že „zlati páni“ strojí úklady všemu moravskému? Teprve pan Ing. K. mne poučil, že my Češi říkáme Moravanům „balíci“. To jsem nevěděl. Zato „Čížka“ a „zlatého pána“ jsem znal dobře, sám jsem slyšel tyto hloupě nenávislné přezdívky hvízdnout kolem své hlavy. Nevěřím, že to ten velkohubý a mravně nerozpačitý Čech vždycky vyhrává nad pasivním a vážným Moravaneč. Nevěřím vůbec, že by ten Moravan byl takový chudáček. Ať si p. Ing. K. spočítá ty pražské politiky, advokáty, sekční šéfy a bankovní ředitele, kteří se narodili na Moravě. My Pražané ovšem z toho nic neodvozuje, ba ani nás nenapadá dívat se jim do křesťanských listů, kde se narodili. Na to v Praze prostě ani času není. Kdybych nesouhlasil s p. Fanturou, že celé toto thema nestojí již za diskusí, zlobily by mne snad nejvíce ty neustálé nářky n ě k t e r y c h Moravanů na „bojot“ brněnské výstavy v roce 1928. Já jsem ji viděl a velmi jsem chválil. Všichni moji pražští známí ji viděli a velmi chválili. A upřímně. Hany a posměchu jsem já neslyšel. Co jsme měli ještě dělat? Skácel se úžaseč? Nad tou výstavou? My, kteří i v pražských výstavách vidíme právě jen výstavy, protože víme, že časy se změnila a že poslední „všenárodní“ výstavou (s časovými písničkami, poutěmi z celé země a hromovým nazdarováním při pivě každého večera) byla asi pražská výstava v roce 1908?

Či nad Brnem? My, kteří víme, že i ta skoro již milionová a všem uměleckým duším světa drahá Praha je přece ještě poměrně malinká a neznámá proti Paříži, Vídni, Neapoli, ba i Budapešti?

Nepodobají se tyto nářky dětinské nevoli terciána, nad jehož prvními dlouhými kalhotami se dospělí strýčkové dosti nerozplývali?

Poroučí se Vám s úctou

Dr. Fr. Holub.

Vážený pane redaktore!

Dovoluji si zaslati několik poznámek ke článku Češi a Moravané z posledního čísla Přítomnosti.

Tvrzení p. ing. Kremera je rozhodně přehnané. Zdá se, že pan ing. zevšeobecňuje názory několika jedinců. Mám-li mluvit za Čechy, řekl bych především, že jsem se teprve z článku p. ing. Kremera dozvěděl, že Čech tituluje Moravana „balík“. Také zde jsem se dozvěděl

po prvé, že Čech hledí na Moravana s pohrdlivým pošklebkem a bohorovným vědomím své převahy. Když před časem p. doc. Pelc dokázal statisticky, že na Moravě dovedli snížit úmrtnost na tuberkulosu nejlépe ze všech zemí naší republiky, nikdo se nad tím nepoškleboval, naopak viděli jsme, že na Moravě pracují v mnohých oborech lépe než v Čechách, a bylo nám to povzbuzením k intenzivnější práci. Při tom jsme byli v Čechách na Moravu hrdi.

Je přirozeno, že Brno se dívá s jistou zářlivostí na Prahu, ale je také samozřejmé, že Praha jako hlavní město státu vždycky bude mít před Brnem mnoho výhod. Ale mluvit o úmyslném tlumení rozvoje Brna a Moravy je sotva možno. Tlumení rozvoj Moravy znamenalo by řezání do vlastního těla. Mluví-li se stále o bojkotu výstavy soudobé kultury, nesmí se zapomínat, že je veliký rozdíl mezi výstavou v Praze a výstavou v Brně. Jede-li Moravan na výstavu do Prahy, jede se při tom podívat na Prahu. Často je mu výstava jen příležitostí podívat se na Prahu. Bylo by nespravedlivé vytýkat Čechům, že touží méně vidět Brno, nežli Moravan vidět Prahu. Přes to vše bylo Čechů na výstavě dost a netajili se obdivem nad velkolepým dílem, které se Moravě podařilo. Všeobecně vzbudilo podiv, jak Brno dovedlo zmocnit problém dopravy a ubytování. Mnozí z Čechů přímo byli nadšeni moderní architekturou a mnozí skoro trochu záviděli architektům moravským, jak jim bylo dovoleno volně pracovat. Rozhodně však se nikdo nepoškleboval, naopak všichni měli radost v Čechách, jak Morava dovede stát reprezentovat.

Uváděti vysoké školy jako důkaz nepřiznání Čechů k Moravě, je rozhodně nevhodné, neboť sám rozvoj těchto škol mluví proti takovému tvrzení. Nesmí se zapomínat, že bylo právě mnoho Čechů, kteří všemi silami a s nadšením pomáhali tyto školy budovat. Tvrditi, že Češi jsou vinni, že na Moravě nemají školy dostatečně vybudované, je asi tak spravedlivé, jako by bylo, kdyby v Čechách obviňovali Moravany z nedostatku všeobecné nemocnice a p. Historie vysoké školy zemědělské dala by se spíše uvést jako příklad nepřiznání Čechů k Moravě, ale nesmí se zapomínat, že to byli profesori, kterým se z Prahy nechtělo, a nikdo neměl odvahy je k tomu donutit. Ale byly to vlivy stranicko-politické, které byly rozhodující, a nikoliv závist Čechů proti Moravanům. Ostatně Brno nebylo tak příliš ústupné, jak viděti z toho, že byla otevřena v Brně vysoká škola zemědělská, ač pro ni nebylo předpokladů a nebylo jí vůbec třeba.

Charakteristika Čecha, jak ji uvádí pan pisatel, je tak nesprávná, že by bylo zbytečno se jí zabývat. Kdyby se všechno mohlo Čechům vytknouti, jistě ze všeho nejméně lehkomyšlnost v podnikání a nepromyšlenost. Pravý opak je pravda. Stejně nesmyslné je uváděti jako typ českého politika Stříbrného. Politické hazardérství je právě u Čechů výjimkou. Když už by se měl uvést typ českého politika, musil by se uvést Beneš. Srovnávaní Stříbrného s Herbenem je prostě nevкус. A konečně když už Stříbrný, proč ne Gajda? Jsou-li názory, jak je uvádí p. ing. Kremer, na Moravě všeobecné, pak je to spíše záležitostí Moravanů a ne Čechů. My prostě nevidíme v Moravanech nic jiného než Čechy bydlící na Moravě a přáli bychom si, aby Moravané neviděli v nás než Moravany bydlící v Čechách.

Jsem přesvědčen, že se leckdy děje Moravanům křivda stejně, jako se děje často i nám Čechům v některých krajích. I každý kraj v Čechách by snadno mohl vypočítati celé desítky křivd, které se mu staly, kdyby vycházel z předpokladu, že se mu chce křivdit. Jde o ten úmysl, a toho zde jistě není. My také v Čechách nežijeme v bavlince a musíme se hodně ohánět. Chápu velmi dobře lokální patriotismus a je dobře, když každý chce pro svůj kraj udělati co nejvíce, ale jestliže na Moravě všechny nesnáze a starosti prostě strkají na Čechy, jak to líčí p. pisatel, pak je to kverulantství, které nevede k ničemu dobrému.

V dokonalé úctě Dr. Václav Kánž.

Velký výběr

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner. Brno-Česká 16.